

דברי רבי יהושע בן חנניה לקיסר

אריה דבי עילאי יש ט' אמות בן שני אוזניו, וכששאל הקיסר לרבי יהושע בן חנניה מה הרבותא להמשיל את הקב"ה לאריה דכתיב "אריה שאג מי לא יירא", אמר לו שהוא נמשל לאריה דבי עילאי, והפציר בו לראותו, והאריה התקרב לרומי ובמרחק ד' מאות פרסה נהם והפילו כל הנשים המעוברות ונפלה חומת רומי, ובמרחק ג' מאות פרסה נהם ונפלו שיניהם של האנשים והקיסר נפל מכסאו, וביקש מרבי יהושע בן חנניה שיבקש רחמים שיחזור למקומו, וכך היה.

ס. וכשרצה הקיסר לראות את הקב"ה, אמר לו רבי יהושע בן חנניה שיסתכל בשמש בחצי היום בתקופת תמוז, ולא היה יכול, ואמר לו שאם אחד מממששיו אינו יכול לראות, כ"ש שאינו יכול לראות את הקב"ה עצמו.

וכשרצה להכין סעודה לקב"ה ולחילולתו, אמר לו רבי יהושע בן חנניה שיכין סעודה על שפת נהר ריביתא, והכין סעודה ו' חודשים של קיץ ובאה רוח ושטפה אותה לנהר, והכין עוד ו' חודשים של חורף ובא גשם והטביע את הסעודה בים, ואמר לו רבי יהושע בן חנניה שהרוח והמטר הם המטאטאים ושוטפים את הבית לכבוד הקב"ה.

וכשרצה בת הקיסר שהקב"ה יכין לה כלי **מסתוריתא** (כיון שהוא נגר דהא כתיב "המקרה במים עליותי"), התפלל רבי יהושע בן חנניה שתצטרע ונתנו לה מסתורייתא כמנהגם, וכשביקשה ממנו שהקב"ה יקח זאת ממנה, אמר לה שהקב"ה נותן ולא לוקח את הטובה אחר שנתנה.

שור וחמור - שור כרסו וראשו וזנבו גדולים ופרסותיו רחבות, משא"כ חמור, ונ"מ למקח וממכר.

בריאת העולם

שור שהקריב אדם הראשון היתה לו קרן אחת במצחו, וקרניו נבראו לפני פרסותיו, (דכל מעשה בראשית נבראו בקומתם ובדעתם (-שהודיעם שיבראם והם ניאותו) ובצביונם (-בדמות שברחו להם), וכשיצא השור מן הארץ יצא ראשו תחילה ונמצא שקדמו קרנותיו לפרסותיו, אבל שאר שוורים נולדים עם פרסות והקרניים גדלים לאחר זמן).

בשעה שאמר הקב"ה **למינהו** באילנות, אמרו הדשאים שאם באילנות שאין דרכם להיות בערבוביא כיון שהם גדולים וענפיהם מרובים וצריכים לצאת מפוזרים כדי שיוכלו ליגדול אמר הקב"ה שיצאו למינהו - במרחק מחבירו כדי שיהיה לו היכר, כ"ש שהם שהם רבים ודרכם לצאת תכופים ומעורבים ואם לא יזהרו לצאת כל עשב לבד לא יהיו ניכרים זה מזה יצאו למיניהם,

מיד יצא כל אחד למינו, (ומכח זה מסתפק רבינא מה הדין במרכיב ב' סוגי דשאים האם מותר כיון שלא כתיב למינהו או אסור כיון שהקב"ה הסכים על ידם), ופתח שר העולם ואמר "יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו" - שכולם זהירים במצוותיו.

ס: **הקטנת הירח** - בתחילה יצאו "שני המאורות הגדולים" וטען הירח לפני הקב"ה וכי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה לך ומעטי את עצמך, וזהו דכתיב "את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה", אמנם כיון שטען שכיון שאמר דבר הגון אינו מגיע לו למעט עצמו אמר הקב"ה שהוא ימשול גם ביום (- נחמה היא), וטען הירח ששרגא בטיהרא מאי אהני, אמר לו הקב"ה שישיראל ימנו בו ימים ושנים, וטען הירח שבשמש מונים תקופות ומעברים את השנה על התקופה, אמר לו הקב"ה שצדיקים יקראו קטנים כשמו (יעקב שמואל ודוד), ולא נתיישב דעתו של הירח, אמר הקב"ה שיביאו לו כפרה על שמיעט את הירח, והוא שער של ר"ח דכתיב ביה "לחטאת לד' משא"כ בשאר רגלים.

ביום השלישי יצאו הדשאים ועמדו על פתח הקרקע מתאזנים למי גשמים, עד שבא אדם הראשון שנברא בערב שבת וביקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו, ללמדך שהקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים.

השסועה היא בריה בפני עצמה שיש לה ב' גבים וב' שדראות, ומכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים, שהרי משה רבינו לא היה צייד.

ביאורי מקראות

כתיב **"חמשת סרני פלישתים"** והפסוק מונה ששה "העזתי והאשדודי האשקלוני הגיתי והעקרוני והעוים". לרבי יונתן היו חמשה חשובים, ולרב העוים באו מתימן (ונקראו עוים מפני שעיוו את מקומם יצאו משם ונתעוות שחרב, או מפני שאיוו לאלוהות הרבה, או מפני שהרואה אותם אוחזתו עוית (-רתת חלחלה), ויש לכל אחד ט"ז שורות שיניים).

הרבה מקראות נראה שהם מיותרים אך הם גופי תורה שעניינים גדולים תלויים בהם, כגון הא דכתיב "והעוים היושבים בחצרים עד עזה כפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם", והיינו שהעוים היו מצאצאי אבימלך שהשביע את אברהם "אם תשקור לי ולניני ולנכדי" ועדיין לא עברו דורות אלו, אמר הקב"ה יבואו הכפתורים שאינם מפלישתים ויכבשו את העוים וישראל יכבשו את הכפתורים (דס"ל שהעוים הם כן מפלישתים, ולמ"ד שהם באו מתימן (בן אליפז בן עשיו) הרי הזהיר הקב"ה שלא להתגרות בבני עשיו, וכן בשאר מקראות כהאי גוונא בספר דברים, כגון

"ובשעיר ישבו החורים", ובמואבים ובעמונים כתיב "רפאים ישבו בה", כוללו כתיב "ארץ רפאים תחשב", לפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים "לזרעך נתתי" וגו' ומוזכר שם גם "ואת הרפאים", וכשיצאו ממצרים ועברו דרך הר שעיר ועמון ומואב שנקראו כבר ארץ רפאים היה עולה על דעתם להתגרות בהם, דסבורים זו היא שניתנה לאברהם, ומנעם הקב"ה ואמר להם שאף שהם נקראים ארץ רפאים מפני שבתחילה הרפאים ישבו בה, לא זו הארץ שנתתי לאברהם, אלא לאלו נתתיה שגרשו משם וישבו תחתיהם בשכר אברהם שיצאו בני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאברהם, וכשהגיעו לחבל ארזוב כתיב "ההוא יקרא ארץ רפאים" - זו היא שנתתי לאביכם). וכן מצינו שסיחון כבש את עמון ומואב, ועי"ז יכלו ישראל לכבוש את ארצם מסיחון. ומהא דכתיב "צידונים יקראו לחרמון שריון" וגו', לומדים שאפי' הרי ארץ ישראל חביבים על אומות העולם, שכל אחד מהאומות הלך ובנה כרך לעצמו על שם הרי ארץ ישראל. והא דכתיב "ואת העם העביר אותו לערים" עשה כך יוסף כדי שלא יקראו מצרים לאחיו גולים.

סימני טהרה בעוף

ס"א סימני העוף לא נאמרו בפירוש בתורה, אבל למדו בני אב מזה שנשר טמא, שעוף שדומה לנשר, והיינו שאין לו אצבע יתירה (-גבוהה משאר האצבעות ונמצאת מאחוריהם), ואין לו זפק, ואין קורקבנו נקלף, והוא דורס ואוכל, הוא טמא, משא"כ עוף שדומה לתורין שיש להם אצבע יתרה, וזפק, וקורקבן נקלף, ואין דורסין ואוכלין טהורין. ואפילו **עוף שיש לו רק סימן טהרה אחד** הוא טהור, לפי שאינו דומה לנשר שאין לו אפילו סימן טהרה אחד. ורק העופות המפורשים בפרשה גזה"כ שהם טמאים אע"פ שיש בהם סימן טהרה. אמנם לולא שהיה כתוב נשר היינו לומדים מפרס ועזניה, שכל עוף שיש לו רק סימן אחד אסור כמו פרס ועזניה, ואין לומר ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים (וממילא א"צ לכתוב נשר כדי ללמד שמספיק סימן אחד), דכל אחד מהם יש לו סימן טהרה אחר, ובעשרים סוגי עופות טמאים יש ג' סימני טהרה שווים, ושניים מהם נמצאים בעורב, ואחד נמצא בפרס והשני בעזניה ואחד מהם הוא הסימן הרביעי שאין בכולם, ונמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. ולפ"ז א"צ ללמוד מתורים את ד' סימני הטהרה, ונכתבו כדי ללמד שרק הם כשרים לקרבן.

לר"א בר צדוק כל עוף החולק את רגליו טמא.

ס"ב. דין עוף שאין ידוע אם הוא כשר-

מי שבא לפניו עוף עם סימן טהרה אחד, אם הוא בקיא בהם ובשמותיהם, יכול לאכול עוף שאינו מהם אם יודע שאין דומה להם ואין שמו פרס ועזניה, אבל אם שמו פרס חיישין שמא מינו הוא, אך אם אינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו יכול לאכול את העוף שמא הוא מהם, ולאמימר ורב אשי אף אם אינו מכיר פרס

ועזניה יכול לאוכלו אם אינו דורס (ועוף הנותן רגלו על האוכל כשהוא אוכלו ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו לפיו זה דריסה, וכן דרך העורבים הגדלים בבתים), כי פרס ועזניה אינם מצויים בישוב.

ואם בא לפניו עוף עם שני סימני טהרה, אם הוא מכיר מהו עורב, וזה אינו עורב, יכול לאוכלו. ולרבי אליעזר צריך להכיר גם מין עורב כזרזיר או סנונית לבנה, שהם אסורים באכילה דכתיב "ואת העורב למינהו", אבל לרבנן הם מותרים באכילה. וכן נחלקו לענין טהרת מצורע דהא "טהורות" כתיב בעוף המסרט, שהיא הסנונית הלבנה. דעת אמימר שהמחלוקת היא בזו שכריסה ירוקה, אבל זו שכריסה לבנה מותרת אף לר"א, (ונקראת לבנה לאפוקי זו הגדלה בבית שהיא שחורה), והלכה כר"א. ודעת מר זוטרא שנחלקו בזו שכריסה לבנה, אבל זו שכריסה ירוקה אסורה אף לרבנן, והלכה כרבנן.

תורים ובני יונה -

תסיל (–מין יונה) פסול משום תורים וכשר משום בני יונה כשהוא קטן, **ודאפיצי תורים של רחבה** כשרים משום תורים ופסולים משום בן יונה. (והא דתני שכל העופות פוסלות במי חטאת אם שתו מהם, מפני שהם מגביהים את הפה אחרי ששתו ונופלים מים מפיהם והרי הם כמים שנעשו בהם מלאכה, חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת וממילא במים שנשארו לא נעשתה מלאכה, ולא תני שתסיל אינו פוסל, הטעם הוא שתסיל מוצץ ומקיא ואפ"ה מין יונה הוא דהא מוצץ ופוסל משום שזה רוק בעלמא, אי נמי משום מלאכה).

ס"ב: כופשני צוצייני כשרים למזבח, והם תורים של רחבה הנ"ל, ואף שיש להם שם לווי, ומצינו לגבי אזוב שאזוב יון או כוחלי או רומי או מדברי וכל שיש לו שם לווי פסול, מ"מ רק מי שנשתנה שמו קודם מתן תורה והתורה הקפידה על שמו לכתבו תמיד ללא שם לוואי פסול, אבל מי שנשתנה שמו רק לאחר מתן תורה אינו נפסל. ולרבא הם כשרים כיון שבמקומם הם נקראים תורים סתם וכאן נקראים כן על שם מקומן.

עופות טהורים וטמאים -

צרדא מותר, וברדא אסור.

שמונה עופות מסופקים - חובא, חוגא, סוגא, הרנוגא, תושלמי, מרדא, כוחילנא, בר נפחא. וספיקם הוא מפני שעופות טהורים קורקבנם נקלף ביד, וטמאים אין קורקבנם נקלף כלל, ואלו קורקבנם נקלף רק בסכין, ויש להם את שלשת הסימנים האחרים. ואמנם עוף שאין קורקבנו נקלף אך אחר שהושיבו אותו בשמש הוא נקלף ביד, טהור.

תרנגולא דאגמא - לאביי תרנגולא דאגמא הוא 'מרדא' שהוא מח' ספיקות הנ"ל, ולרב פפא הוא אסור, אבל תרנגולתא דאגמא מותרת, ולמרימר היום גם התרנגולתא אסורה, שהרי ראינו שדרסה ואכלה, והיו מחזיקים אותם בטהרה עד שראינו שדרסה, ולכן אין אנו אוכלים עוף אלא מה שמסרו לנו אבותינו שהוא טהור, אבל שאר העופות יש לחוש שהם דורסים.

שבור אנדרפטא מותר, פירוז אנדרפטא אסור. בוניא מותר, פרוא אסור. מרדו זגיד ואכיל מותר, מרדו סגיד ואכיל אסור. מזגא חמרא אסור, בת מזגא חמרא מותרת. שקיטנא אריכי שקי וסומקי מותרים, אבל גוצי וסומקי או אריכי שקי וירוקי אסורים. לקני ובטני מותרים, ושקנאי ובטנאי מותר

לאוכלם במקום שנהגו לאוכלם, והיינו במקומות שלא מצוי בהם פרס ועזניה, מפני שיש להם רק סימן אחד ושמא הם פרס או עזניה. קואי וקקואי אסורים, וקקואתא לאביי מותרת ובארץ ישראל היו מלקים על אכילתה.

ס"ג. מהם העופות הטמאים שהוזכרו בתורה -

שלך זהו עוף השולה דגים מהים, (ורבי יוחנן כשראה שלך אמר "משפטין תהום רבה" שהוא אוכל את הדגים המזומנים למות, א"נ שהשלך טורח לבקש מזונותיו שם, וכשראה נמלה אמר "צדקתך כהררי קל" שיש לה חיות כמו בעל חי גדול, אי נמי שמזונותיה מצויים לה בלא טורח).

דוכיפת זה עוף שהודו כפות (-כרבלתו עבה ודומה כמי שכפולה לתוך הראש וכפותה שם), והוא הביא את השמיר לבית המקדש.

תנשמת היא באות שבעופות (-עוף הצועק בלילה), והיינו קיפוף, ואינה מן השרצים, דאחד מהכללים שהתורה נדרשת זהו דבר הלמד מעניינו, והיא כתובה בענין העופות. ותנשמת האמורה בענין שרצים היא באות שבשרצים, והיינו קורפדאי.

קאת זה הקוק.

רחם זה שרקרק, ונקרא רחם לפי שכשהוא בא באים רחמים -מטר לעולם, והיינו כשהוא יושב על דבר ומצפצף, ואם ישב על הקרקע שאין דרכו כך ויצפצף סימן בשורה הוא שיבוא המשיח.

עורב זה עורב אוכמא, ומ"את כל העורב" לומדים לאסור עורב עימקי והיינו לבן, ומ"למינהו" לומדים לאסור עורב שראשו דומה לראש היונה.

נץ זה הנץ, ומ"למינהו" מרבים בר חיריא והיינו שוריןקא.

חסידה זו דיה לבנה, ונקראת כך מפני שעושה חסידות עם חברותיה.

אנפה זו דיה רגזנית, ונקראת כך מפני שמאנפת עם חברותיה, כמו "התאנף בי".

ס"ג: מנין מיני העופות טמאים - כ"ד מיני עופות טמאים הוזכרו בתורה, בויקרא כתובים עשרים, ובמשנה תורה עשרים ואחד, וכתیب למינה למינה למינו למינה הרי כ"ה, ודאה וראה הם אותו מין, וכן איה ודיה הם מין אחד ונכתבו שניהם כדי לא לתת מקום לבעל דין לחלוק ולהכשירה. ולרבי אבהו ראה זו דאה זו איה זו דיה ונמצא שיש כ"ג מינים טמאים, ונקראת ראה מפני שרואה ביותר, שהיא עומדת בבבל ורואה נבילה שבארץ ישראל.

מאה עופות טמאים יש במזרח העולם, וכולם ממין איה. ובדגים יש שבע מאות מינים, ובחגבים יש שמונה מאות מינים. ואין מספר למיני העופות הטהורים.

התורה מנתה את הבהמות הטהורות מפני שמנין הטמאות גדול יותר, ואת העופות הטמאים מפני שמנין הטהורים גדול יותר, דלעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

כיצד יודעים מהו עוף טהור - עוף טהור נאכל במסורת שזכר שאכלו אדם כשר, ונאמן הצייד לומר

עוף טהור זה מסר לי רבי הצייד, ובלבד שיהיה בקיא בהם ובשמותיהם.

ס"ד. סימני ביצים מעופות טהורים -

סימני הביצים הטהורים זה שתהיה הביצה עגולה ככדור, אך ראשה אחד יהיה ככדור וראשה אחד יהיה חד שהיא משוכה לאורכה ועגולה לרוחבה, אבל אם שני ראשיה ככדור או ששניהם חדים טמאה. וסימן נוסף הוא שהחלבון בחוץ והחלמון בפנים, ולא יהיה החלבון בפנים והחלמון בחוץ, ולא יהיו מעורבים. וכן סימני עוברי דגים - ביצי דגים כמות שהם מחוברים יחד.

ואיתא בברייתא שמותר לקנות ביצים מהעכו"ם ולא חוששים לנבילה או לטריפה, אך צריך שיאמרו שזה מעוף פלוני שהוא טהור, ולא מספיק שיאמרו שזה מעוף טהור. הגמ' שואלת למה לא יבדוק בסימנים, ואין לומר דאיירי בביצים טרופות, דאסור לקנות ביצה טרופה מנכרי (שהרי מותר למכור לו ביצת טריפה אם היא טרופה, ואם אינה טרופה אסור שמוא יחזור וימכרנה לישראל). והגמ' מתרצת שהסימנים אינם מדאורייתא הלכה למשה מסיני וא"א להתיר על פי הסימנים לבד, כי יש ביצת עורב הדומה לשל יונה, ורק כשיש לביצה סימני כשרות, וגם הנכרי אומר שזה מעוף מסוים שהוא טהור, אפשר לאוכלם.

אם החלמון והחלבון מעורבים זו ביצת שרץ, ואין בזה נ"מ שאם ריקמה –נוצר השרץ בתוכה, וניקבה שיוכל ליגוע בריקום, מטמא בכעדשה, די"ל שזה נחש שהוא דומה לשל שרץ אבל אינו טמא, אלא נ"מ שאם ריקמה ואכלה, לוקה משום שרץ השורץ על הארץ, וצריך להתרות בו משום לאו זה, ומה שמצינו שלומדים מהפסוק איסור אפי' באפרוח שלא נפתחו עיניו, זה אסמכתא בעלמא, ואיסורו בטהורים הוא רק מדרבנן, אבל בטמאים זה שרץ גמור ולוקה לכו"ע, ואם לא ריקמה איסורא איכא ומלקות ליכא, דלאו שרץ הוא.

ס"ד: דיני אכילת ביצים - ביצים טהורים שהתבשלו עם הטמאים מותרים דאינם נותנים טעם. ביצים מוזרות שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים ולא קלט בהם אפרוח כיון שאינם של זכר, נפש יפה והיינו מי שאינו איסטניס יאכלם. ביצה שנמצא בה קורט דם, אם הדם נמצא על החלבון בראש הקשר בראש החלק העגול ששם נמצא הזרע ומשם מתחילה יצירת האפרוח, זורק את הדם ואוכל את השאר, ואם נמצא הדם על החלמון כל הביצה אסורה, מפני שזה התפשט בכל הביצה.

ביצת עוף טמא אסורה, דכתיב "ואת בת היענה", ואף שיש מין שנקרא בת יענה, מ"מ ממה שיש רווח בין התיבות מבואר שהכונה לביצת היענה, ואף שכדרלעמר אינו שני שמות אף דכתיב כדר לעמר, שאני הכא שיכולים לחלקם גם לשני שורות, משא"כ בכדרלעמר.

ס"ה. סימני טומאה בעוף - עוף הדורס ואוכל (- אוחז בציפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל) בידוע שהוא עוף טמא, ואם אינו דורס ויש לו אצבע יתירה (-אצבע גבוהה מאחורי האצבעות) וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא עוף טהור. ולר"א בר צדוק אפשר לתת חוט של משיחה, ואם מניח ב' אצבעות מכל צד הוא טמא דבידוע שהוא דורס, אבל אם מניח ג' מצד אחד

ואחת מהצד השני הוא טהור. ולרשב"א עוף הקולט מאכל מהאוויר כשזורקים לו אותו ואוכלו הוא טמא (אבל הקולט ואינו אוכל אלא מניחו לארץ כמו ציפרתא הוא טהור). ולאחרים השוכן עם עופות טהורים הוא טהור, והשוכן עם עופות טמאים הוא טמא, ואפי' לרבנן שחולקים על ר"א שאמר שלא לחינם הלך הזרזיר אצל העורב מפני שהוא מינו, מ"מ אם הוא גם דומה להם במראיתו הוא טמא.

דיני חגבים

סימני טהרה בחגבים - חגב שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים שתי רגלים נוספות ארוכות סמוך לצואר שהוא מנתר בהם כשהוא רוצה לקפץ, וכנפיו חופים את רוב גופו (י"א רוב ארכו וי"א רוב הקפו, ולכן צריך רוב גופו והקיפו), זהו חגב טהור. ולרבי יוסי צריך שיהיה שמו חגב.

חגבים הנמצאים בקוצים מותרים, והנמצאים בכרוב אסורים ולוקים עליהם משום שרץ העוף דאינם ספק אלא ודאי הם טמאים. (ס"ב:).

חגב שאין לו כרעים אבל הוא עתיד לגדלם לאחר זמן הוא טהור, דכתיב "אשר לא כרעים" וקרי "אשר לו כרעים" - אע"פ שעדיין אין לו, וכגון הזחל, והיינו אסקרא שאין לו קרצולים בקטנותו והם גדלים לאחר זמן.

מיני הארבה המותרים הנלמדים מהפסוק-

כתיב "את אלה מהם תאכלו, את הארבה למינו, ואת הסלעם למינהו, ואת החרגול למינהו, ואת החגב למינהו".

לתנא דבי רב (-ברייתא ששנויה בתורת כהנים שנקרא ספרא דבי רב לפי שהיה שגור בביהמ"ד בפי כולם משא"כ תנא דבי רבי ישמעאל) ארבה זה גובאי, סלעם זה רשון, חרגול זה ניפול, וחגב זה גדיאן, ומד' פעמים "למינהו" מרבים צפורת כרמים ויוחנא ירושלמית והערצוביא והרזבוגית. דס"ל (ס"ו). שלומדים כלל ופרט מ"אשר לו כרעים (כלל), ארבה וכו' למינהו (פרט), אין בכלל אלא מה שבפרט, דבעינן מלבד הסימנים הנ"ל שלא יהיה ראשו ארוך.

ס"ה: ולתנא דבי רבי ישמעאל (להו"א) הארבה זה גובאי ולמינו זה צפורת כרמים, ולשניהם אין גבחת, וסלעם זה ניפול ולמינהו מרבה אושכף, ולשניהם יש גבחת –ראשם מרוט, ולכל הד' הנ"ל יש זנב, וחרגול זה רשון (ולא נחלק על תנא דבי רב מהו סלעם ומהו חרגול, אלא כל אחד אמר כפי שהם נקראים במקומו), ו"למינהו" מרבה כרספת ושחלנית שיש להם זנב, אמנם אלו אין ראשם ארוך, ולומדים צד השוה משלשתם שכל מי שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וכרעים וכנפיו מכסים את רוב גופו, שכל כיוצא בזה טהור, אמנם צרצור אסור, דכתיב "חגב" שצריך שיהיה שמו חגב, וצריך גם את הסימנים הנ"ל, דכתיב "למינהו".

רב אחאי דוחה שא"א ללמוד מין שראשו ארוך מצד השוה, שהרי כולם אין ראשם ארוך, ולא מספיק ששוה בד' סימנים, שהרי חרגול אינו נלמד מצד השוה מארבה וסלעם אע"פ שיש לו ד' סימנים. אלא לומדים ראשו ארוך מסלעם, לפי שאפשר ללמוד סלעם מצד השוה מארבה וחרגול. וס"ל לתנא דבי רבי ישמעאל ש"למינהו" זה כלל בתרא, וכלל ופרט וכלל מרבים כעין הפרט, והיינו אף אם

ראשו ארוך, וס"ל שאף שהכלל הראשון הרבה כל שיש לו כרעים, והכלל האחרון אינו דומה לראשון שהרי מרבה רק דברים הדומים בד' סימנים, בכל זאת דורשים כלל ופרט וכלל, דכן ס"ל לתנא דבי רבי ישמעאל בכל מקום שדורשים כלל ופרט וכלל על אף שאין דומים.

סימני הטהרה בדגים

ס"ו. **סימני הטהרה בדגים** הם סנפיר (שבו הדג פורח -שט על פני המים), וקשקשת (הקבועה בעור הדג יותר מן הסנפירים, שהקשקשים אינם זזים מאליהם אלא בידיים), ולרבי יהודה צריך שיהיו לדג לפחות שני קשקשים וסנפיר אחד.

דג שאין לו עכשיו סימני טהרה ועתיד לגדלם לאחר זמן, או שיש לו ועתיד להשירים בשעה שעולה מן המים, מותר.

ס"ז: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר והוא טהור, (וצ"ל שדבר זה נמסר לחכמים מאדם הראשון שקרא שמות גם לדגים, ואת"ל שלא קרא שמות לדגים י"ל שזה נמסר בהלכה למשה מסיני. תוד"ה כל), ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת והוא טמא. ואע"פ שכל מי שיש לו קשקשת הוא טהור, מ"מ כתב רחמנא סנפיר, משום יגדיל תורה ויאדיר, (והיינו שזה ראהו נוספת שקשקשת אין פירושו סנפיר. תוד"ה יגדיל). ואין לומר שאם היה כתוב רק קשקשת היינו אומרים שקשקשת היינו סנפיר, דקשקשת לבושא הוא דכתיב "ושריון קשקשים הוא לבוש".

כתיב על הדגים הטהורים "אותם תאכלו" ו"אותם" משמע מיעוטא, שאם אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה עשה, ואעפ"כ כתיב על הדגים הטמאים "לא תאכלו", כדי לעבור עליו בלאו ועשה.

דיני שרצים

שרצים אסורים באכילה דכתיב "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ, ולא תטמאו בהם", ובכלל איסור זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. אמנם בשרץ המים התירה התורה באכילה שרצים שבכלים (וה"ה שבבורות שיחין ומערות) אף אם אין להם סנפיר וקשקשת, וכן בשרץ הארץ התירה התורה אם הפרי התלע כשהוא תלוש, וכדלהלן.

שרץ המים-

כתיב "את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו", ולומדים מזה ששרץ המים שבכלים מותר לאוכלו אע"פ שאין לו סנפיר וקשקשת.

ואין לומר ששרץ המים שבכלים נאסר אף אם יש לו סנפיר וקשקשת, דהא כתיב "וכל אשר אין לו וכו' בימים ובנחלים" דשאין לו לא תאכל הא בכלים אע"ג דלית ליה מותר. ושרץ המים שבבורות שיחין ומערות (שאדם שוחה ושותה מהם ואינו נמנע מלשתותם עם התולעים שבהם) נלמד מדכתיב "תאכלו מכל אשר במים".

אבל בלא זה היינו אומרים שכיון שהכתוב התיר במפורש והתיר בסתם, מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים, אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים. ונחלקו רב אחא ורבינא האם ההיתר ב"יש לו סנפיר וקשקשת" נחשב מפורש, דמכאן לומדים את ההיתר בכלים, והאיסור באין לו נחשב סתום, או שהאיסור ב"אין לו סנפיר וקשקשת"

נחשב מפורש כיון שבלא פסוק זה היינו אומרים שבכלים אסור לאכול גם אם יש לו סנפיר וקשקשת. (ס"ז:).

ואין לומר שיש כאן כלל (-במים, והיינו שכל שרץ המים מותר רק עם סימנים) ופרט (-בימים ובנחלים), ואין בכלל אלא מה שבפרט, אבל נעיצין (-רחבים) וחריצין (-צרים וארוכים) לא, וכ"ש בורות, ולמה לי "תאכלו מכל אשר במים" לאתווי בורות להתירא. דהא כתיב פעמיים "בימים" לפני בימים ובנחלים, וכל שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט הסמוך להם ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל שמרבים בו כל כעין הפרט, וממילא אם לא היה כתוב "תאכלו" היינו מרבים אפילו בורות שדומים לפרט בכך שהם מים הגדלים ע"ג קרקע, והשתא דכתיב "תאכלו" מרבים מה הפרט מפורש מים נובעים, אף כל מים נובעים אסורים, ונתרבו חריצין ונעיצין לאיסורא, ונתמעטו בורות שיחין ומערות להתירא. ואין לומר מה הפרט מפורש מים הגדלים על כל קרקע ואפילו בורות שיחין ומערות אסור, אף כל מים הגדלים על כל קרקע, ולא נתמעטו אלא מים שבכלים, דא"כ "תאכלו" מאי אהני ליה.

ס"ז. ולתנא דבי רבי ישמעאל כיון דכתיב ב' פעמים במים והם סמוכים זה לזה, באה התורה לומר שאין זה כלל ופרט שאז אנו אומרים שהפרט הוא פירושו של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו מה שדומה לפרט לא מרבים, וכשחזר וכלל אהני לאתווי דבר שדומה לפרט, אלא ריבה ומיעט שבזה המיעוט לא בא לפרש את הרבוי אלא לומר שלא נרבה הכל מהרבוי אלא רק מה שדומה לרבוי, ויש כאן רבוי מיעוט ורבוי והרבוי השני מרבה את הכל, והמיעוט ממעט דבר שאינו דומה לרבוי כלל, ומרבים חריצין ונעיצין (לרש"י מיירי הכא בנובעים וכדלעיל, ולתוס' ד"ה במים) מיירי באינם נובעים, שגם הם נתרבו לאיסור כיון שאינם עצורים ככלים, ולמאן דדריש כללי ופרטי מרבה מ"תאכלו" להתירא אפילו חריצין ונעיצין כיון שאינם נובעים), וממעטים להתירא בורות שיחין ומערות, שבהם מסתבר יותר להתיר מפני שהמים שבהם עצורים ככלים ואין להם מוצא ומבוא. ואין לומר שרק שבכלים יהיו מותרים, דא"כ תאכלו מאי אהני ליה. והוה מצי לשנויי דכללא קמא עיקר ובעינן דומיא דמים גם בכך שהם נובעים, אלא האמת קמתרץ דמ"תאכלו" דריש ליה. תוס' שם.

שרץ הארץ-

שרץ המים שבכלים או שבבורות שיחין ומערות מותרים אף אם עלו לדופן הכלי או הבור ונפלו בחזרה, דהיינו רבייתיה וכמי שלא פירשה מן המים היא, אבל אם סיננם וחזרו ונפלו לשם אסורים משום שרץ השורץ על הארץ, כיון שהיא רחשה והלכה קצת על המסננת, ולכן אין להוריק בלילה שיכר של תמורים שמצוי בו תולעים מכלי דרך מסננת, דיש לחוש שתפול תולעת למסננת ולא יראנה ומשם תיפול ותחזור לשיכר ולמחר כשיראנה לא ידע שהיא יצאה ונאסרה.

ס"ז: **שרצים שבפירות** - מבואר בברייתא שזיזין שבעדשים ויתושים שבכליסים ותולעת שבתמרים ובגורגורות, מותרים לפי שאינם שורצים על הארץ אלא בפרי, דלא נאסרו אלא אלו ש"על הארץ". עוד מבואר בברייתא אחרת שתולעת שבעיקרי זיתים וגפנים אסורה, דכתיב "לכל השרץ השורץ על הארץ".

שמואל אמר תולעת שנוצרה בפרי כשהוא מחובר אסורה משום "השרץ השורץ על הארץ" שכיון שהפרי מחובר לקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע, אבל אם התליעה אח"כ מותרת עד שתצא לאויר. (וכתבו התוס' (ד"ה דיקא) דדווקא כשמהלכת בתוך הפרי אסורה, אבל אין לאסור פולין כשנמצאים בתוכם יבחושים בתוך הקליפה השחורה כל זמן שלא ריחשה). והגמ' אומרת שאין ראיה לדבריו מהברייתות הנ"ל, והיינו שהחילוק ביניהם הוא שבתלוש מותר ובמחובר (-באיביה) אסור, ושניהם נוצרו בפרי, ד"ל ששתי הברייתות מדברות שנוצרו במחובר דכל כמה שלא יצאה לאויר אינה שרץ הארץ, אלא שזו שנוצרה בפרי מותרת וזו שנוצרה באילן עצמו אסורה, וכן מדויק לשון 'שבעיקרי' דמיירי באילן עצמו. דעת רבינו תם ורבינו נתנאל וריב"א שאין הלכה כשמואל, ובעל הלכות גדולות ובשאלתות דרב אחאי פוסקים כשמואל.

הגמרא מסתפקת מה הדין בתולעת שבפרי אחר תלישתו שאם לא פירשה היא מותרת לכו"ע ופירשה ומתה מיד ולא ריחשה על הארץ, האם כיון שלא הלכה אינה בכלל "שורץ על הארץ" דשורץ היינו רוחש ומנענע, או דלא בעינן שריצה, או שפירשה מקצתה האם הויא ככולה או דבעינן כולה, או שקלטה בפיו לפני שהגיעה לארץ את"ל פירשה ומתה מותרת משום שאינה ראויה לרוחש אבל כאן שהיתה ראויה לרוחש אבל לא ריחשה לא, או שפירשה לגג התמרה האם זה רבייתה או שזה כשורץ ע"ג דבר אחר, או לגג הגרעין שגם אם גג התמרה נחשב כדבר אחר י"ל שגג הגרעין לא, (וכל התולעים גדלים מגרעיני הפרי), או מתמרה לתמרה האם כיון שזה תמרה אחרת זה נחשב שורץ או דבעינן אויר העולם, וג' ספיקות אלו נאמרו בתלושים. ת"קו.

קוקיאני (-תולעים שבכבד ובריאה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה קוקיאני) מייירי בדגים, דבבהמה לכו"ע אסור דכתיב "ואת נבלתם תשקצו" לרבות דרנים שבבהמה אף שהם גדלים מן הבהמה), י"א שהם אסורים כיון שהגיעו לשם מעלמא שהבהמה בלעה אותם עם האוכל ובתחילה הם שרצו על הארץ, וי"א שהם מותרים כיון שגדלו בבהמה עצמה ואינם שרץ הארץ (דאי מעלמא אתו לישתכחו דרך בית הרעי), ולהלכה הם אסורים, מפני שהם נכנסות דרך חוטמה כשהיא ישנה ומשם באה לקנה ריאה וכבד, הלכך לא מישתכחי דרך בית הרעי.

תולעים הנמצאים בין העור לבשר כשמפשיטים את הבהמה, בבהמה אסורים, דכתיב "ואת נבלתם תשקצו", (ואף שבעובר בעינן פרסה להתירו, ס"ד שהתולעים יהיו מותרים כיון שהם נוצרים מן הבשר והו"א שהם נחשבים כבשר, ועדיף מחותך מהטחול והכליות, דהתם איכא חסרון, אבל הכא לא נחסר דבר. תוד"ה לרבות), ובדגים מותרים, דבהמה מותרת ע"י שחיטה והתולעים לא הותרו כיון שיש להם חיות בפני עצמם, ואף ששליל מותר בשחיטת אמו, זה נלמד מ"כל בבהמה תאכלו", אבל הכא באיסוריהו קיימי, אבל הדגים מותרים באסיפה בעלמא, וכיוון שהם גדלו בתוך הדג הם מותרים.

אלו דברים נתרבו באיסור אכילת שרצים - כל (לרבות שלשול -תולעת ארוכה כנחש הנמצאת באשפה, והדומה לשלשול) הולך על גחון (נחש) וכל הולך (לרבות חיפושית והדומה לחיפושית) על ארבע (עקרב) עד כל (לרבות את הדומה לנדל והדומה לדומה) מרבה רגלים (נדל הנקרא מאה רגלים)".

לוייתן הוא טהור, דכתיב ביה "אפיקי מגינים" והיינו קשקשים שבו, ו"תחתיו חדודי חרש" זה הסנפירים שהוא פורח בהם שחדודין ומחתכין כחרסים.

בהמה המקשה

לאחר שלמדנו דיני שחיטה וטריפות, הגמרא עוברת לדינים נוספים השייכים לשחיטת ואכילת חולין, והם: עובר הנמצא במעי אמו בזמן שחיטתה (פרק ד'), איסור שחיטת 'אותו ואת בנו' ביום אחד (פרק ה'), מצות כסוי הדם בזמן השחיטה (פרק ו'), איסור גיד הנשה (פרק ז'), איסור בשר בחלב הכשרת הבשר מדם ודיני תערובת איסור בהיתר (פרק ח'), דיני טומאת אוכלין בבשר בהמה שחוטה (פרק ט'), דיני מתנות כהונה של זרוע לחיים וקיבה בבהמת חולין (פרק י'), דיני מתנות כהונה של ראשית הגז (פרק י"א), ומצות שילוח הקן (פרק י"ב).

בפרק זה הגמרא עוסקת בדיני עובר שנמצא חי במעי אמו לאחר שחיטתה, הנקרא בן פקועה (-בן בהמה שנשחטה ונפקעה בטנה ומצאוהו בתוכה).

שחיטת בהמה מתירה באכילה גם את העובר שבמעיה, ומדאורייתא אפילו אם מצאוהו חי במעי אמו לאחר שחיטתה והמשיך לחיות במשך כמה שנים הוא מותר בלא שחיטה, וגם הולד שלו וולד ולדו מותרים בלא שחיטה עד עולם, (ולר"מ (ע"ד.) אם כלו חדשיו (-בן תשעה) לא נאמר בו דין זה).

בהיתר בן פקועה יש נ"מ לכמה דינים: א' הוא מותר באכילה וכו"ל. ב' אין בו איסור אבר מן החי. ג' אין בו איסור אכילה וטומאת נבילה אם נמצא מת או שמת אח"כ. ד' אין בו דיני טריפה. ה' חלבו וגיד הנשה שלו מותרים באכילה.

רבנן חששו שהרואים יטעו להתיר בהמה רגילה ללא שחיטה, וגזרו לאוסרו באכילה ללא שחיטה, אא"כ עדיין לא עמד והלך על הקרקע.

עובר שיצא מקצתו וחזר לפני השחיטה

עובר שחלקו יצא וחזר, לפעמים זה נחשב שהוא כבר נולד ולפעמים לא, ויש בזה כמה נ"מ: א' האם הוא מותר בשחיטת אמו כדין בן פקועה. ב' האם מי שנולד ראשו אחרי אותה יציאה נחשב בכור או לא, לענין ירושה באדם ולענין קדושת בכורה, וכן אם יש לו קדושת בכורה אם מכר חלק ממנו לעכו"ם אחרי שחלק כבר יצא.

ס"ח. עובר שהוציא ראשו-

עובר שהוציא ראשו, אע"פ שהחזירו קודם שחיטה הרי הוא כילוד ולא מועילה לו שחיטת אמו, והוא צריך שחיטה לעצמו אם יצא חי, ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה, דיציאת הראש נחשבת לידה.

וכן מצינו לענין קדושת בכורה, שאם הוציא עובר ראשו והחזירו, ואח"כ נולד העובר השני, אם זה שהוציא ראשו היה נפל שלא כלו חדשיו, או שהיה מת, הבא אחריו הוא בכור לנחלה כיון שלא נולד לפניו ולד שהוא ראוי לחיות, דכתיב "ראשית אונו" – מי שליבו דוה עליו, יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו, אבל אינו בכור לכהן כיון שהראשון פטר את הרחם ע"י יציאת ראשו. אבל אם הראשון שהוציא ראשו היה חי, הבא אחריו אינו בכור אף לנחלה, ומבואר שיציאת הראש נחשבת לידה.

ואמנם אין ללמוד דין יציאת ראשו מדין זה לאדם, כיון שלבהמה אין פרוזדור ולידתה ניכרת מיד, משא"כ אדם שהירכיים הם כעין פרוזדור ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו, (והא דאיתא בנדה שהלידה הוא כשיצא **חוץ** לפרוזדור, הכונה שם לבית החיצון של הרחם, וכאן הכונה לירכיים שמחוץ לרחם, ומצינו כהאי גוונא שהלשון שוה והפירוש משתנה. תוד"ה אדם), ואין ללמוד מדין אדם לדין בהמה, מפני שפרצוף פני האדם הוא חשוב.

אמנם אף בבהמה מצינו להדיא שיציאת הראש חשובה לידה, דשליא הוי סימן ולד באדם ובבהמה, וביצאה מקצת שליא נאסרת באכילה גם מה שהיה

בפנים, שמא באותו המיעוט היה הראש והוי כילוד. וכתבו התוס' (ד"ה שליא) שאין לומר שהטעם משום גזירה אטו יציאת כולו, דאם ביציאת הראש לא הוי לידה נמצא שביציאת מקצת לעולם לא הוי לידה, וא"כ לא היה ראוי לגזור. עוד כתבו (שם) שאין להקשות מכאן על שמואל דס"ל שאין הראש פוטר בנפלים, דדילמא הכא מיירי דווקא בבהמה, ואין ללמוד מזה לאדם.

עובר שהוציא ידו-

עובר שהוציא ידו והחזירה ואח"כ נשחטה אמו, העובר מותר באכילה, ובהוציא ידו ולא החזירה קודם שחיטה, או שחתך את היד, היד אסורה באכילה, (והחלק שלא יצא טהור דמחיים אינו אוכל וממילא אינו מקבל טומאה, ומותר באכילה). ואם חתך את היד שבחוץ לפני שחיטת האם, היד מטמאה טומאת נבילה, דאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבילה, דכתיב "וכי ימות מן הבהמה", ואם חתך אחרי שחיטת האם, לר"מ הבשר כל העובר והבהמה נגעו באבר וטמאים מגע נבילה, ולחכמים מגע טומאת טריפה שחוטה שמטמאה מוקדשים מדרבנן, שכיון שהאבר היוצא מחובר בשעת שחיטה, אע"פ שהשחיטה לא מתירה אותו באכילה, היא מפקיעה ממנו שם נבילה, ככל טריפה ששחיטתה מטרתה מטומאת נבילה, (ולדבריהם אם הוציא ידו בין סימן ראשון לשני, כמו שמצטרפים שני הסימנים להתירו לשאר העובר באכילה, ולא אמרינן שזה שחיטה חלוקה, כ"ש שמצטרפים שני הסימנים לטהרו מידי נבילה כרבנן הנ"ל, אע"פ שהסימן השני לא מועיל להתיר את אותו אבר באכילה. ס"ט.).

דין אותו אבר שיצא וחזר - אם שחט את האם אחר החזרת היד, שיטת רב ושמואל שהיד אסורה באכילה, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" בשדה היינו חוץ למחיצתו, - כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו והיינו שיצא מהמחיצה המתירה אותו בשחיטה, שזה הרחם, לאויר, הרי הוא טריפה ונאסר באכילה.

ולדבריהם צ"ל דהא דילפינן מדכתיב בפסוק שממנו לומדים שעובר ניתר בשחיטת האם "פרסה" ו"פרסות" להתיר לאכול פרסה היכא שהוציא שתי ידיו והחזיר רק פרסה, ופרסות היכא שהחזיר את שתי הפרסות, היינו להתיר לאכול את מקום החתך, שאם לא החזיר צריך להניח ממה שבפנים את החלק שעומד על שפת הרחם ולחותכו, דלא קרינן ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא, אבל אם החזירו א"צ לחתוך לצד פנים אלא מצמצם וחותר ומקום חתך מותר דקרינא ביה בהמה בבהמה ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו, וזה ג"כ החידוש במתני'. ואין לומר שהחידוש הוא שיצא ראשו הוי לידה אפילו החזירו, וגם דחשיב כילוד אפילו מה שבפנים, דפשיטא דכיון דהוי לידה לא מהני חזרה וגם מה שבפנים הוי כילוד. תוד"ה סיפא. (והפסוק השני מלמד שעובר אפילו שלם, שנמצא בבהמה טהורה, שפרסותיו קלוטות כבהמה טמאה, מותר באכילה ע"י שחיטת אמו, אף לר"ש שאוסרו בשחיטת עצמו דהיינו דווקא ביצא לאויר העולם).

ס"ח: אבל שיטת עולא בשם רבי יוחנן שאף

האבר עצמו שחזר לפני שחיטת האם מותר באכילה, דהכל היו בכלל "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" והיינו שכל דבר שנאמר בו מחיצה, כמו עובר לשחיטה, ובשר קדשי קדשים במחיצות העזרה, ובשר קדשים קלים בחומת ירושלים, וממילא אם יצאו חוץ ממחיצתם נאסרו, וכיון שפירטה התורה בשעיר חטאת דראש חודש ששרפוהו אהרן ובניו שאמר להם משה "הן לא הובא את דמה אל הקודש" – שתיפסל בכך, ו"פנימה" היתה, שלא יצאה חוץ למחיצתה, אבל אם יצאה חוץ למחיצתה בת שריפה היא ולא אמרינן שיחזירהו, ומכאן שחטאת שיצאה חוץ

למחיצתה אסורה, מבואר ששאר דברים שיצאו מותרים ולכן פירט הכתוב לאוסרה, דלולא זה לא היה צריך הכתוב לאוסרה, דמהיכי תיתי להתירה אחר שיצאה.

והגמ' מקשה על דבריו מברייטא שמבואר שם שלמרות שבמעשר שני וביכורים אם יצאו מירושלים וחזרו מותרים, דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך", אבל דבר שאינו בשעריך מותר אע"פ שיצא, כיון שחזר, (ואין להעמיד הלאו קודם שנכנס (ולעולם ומשנכנס אם יצא אסור), דמבואר במכות (י"ט:ט:) שאם לא נכנסו אין בהם לאו. תוד"ה אבל). מ"מ אבר שיצא נאסר לעולם, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שכמו שטריפה אין לה התר לעולם כך אבר שיצא אין לו התר לעולם. תיובתא.

במערבא אמרו שמחלוקת רב ורבי יוחנן היא **אם יש לידה לאברים** שאבר שיצא הרי הוא כילוד, או לא. ונ"מ שלדבריהם רב אסור גם את המיעוט אבר שבפנים אם יצא רובו, כיון שהאבר נחשב כילוד, ולל"ק לא נאסר אלא היוצא. והגמ' מסתפקת לדברי האומר אין לידה לאברים מה הדין כשיצא כל פעם מעט מהעובר עד שבסך הכל יצא רובו, האם הוא כילוד כיון שיצא רובו, או שכיון שאין לידה לאברים היא חזרה וכאשר יצא חלק אחר כבר חזר החלק הראשון ולא יצא רוב, (אבל למ"ד יש לידה לאברים לא מועילה חזרה), ואת"ל שכיון שחזר בטלה היציאה הראשונה, יש להסתפק אפילו למ"ד יש לידה לאברים מה הדין כשחתך כל מעט שיצא, עד שבסך הכל יצא רובו, אי חשיב יציאת רובו, או שצריך שיצא רוב בבת אחת.

ס"ט. מחיצת העזרה אינה נחשבת מחיצה בהוציא עובר של שלמים ידו בעזרה, להחשיב שהאבר לא יצא, דבעינן שלא יצא ממחיצת אמו, ולא אמרינן 'מיגו דהוי מחיצה לענין קדשים הוי מחיצה לגבי האי', כמו שמחיצת ירושלים אינה מועילה לענין זה בקדשים קלים - כגון עובר שלמים שהוציא ידו בירושלים והחזירה והכניסה לעזרה ושחטוה. (ושם פשוט יותר דאינה מחיצה לשחיטת קדשים קלים, וכשנולד כולו בעזרה פשיטא דטעון שחיטה. תוד"ה ותיבעי').

ולד של בן פקועה- לדברי האומר חוששים לזרע האב, ולד שאביו בן פקועה אין לו תקנה אף בשחיטה כיון שחצי מסימניו הם כשחוטים, כיון שמצד אביו אינו טעון שחיטה. ואם גם האם היא בן פקועה, הולד מותר. ואם עובר הוציא ידו והחזירה ונשחטה האם, ובא על בן פקועה דכוותיה שיש בו איסור יוצא בחד אבר (תוד"ה דאתא) והוליד בן, אין אומרים שרק היד תהיה אסורה דאבר מוליד אבר, (דא"כ סומא יוליד סומא), ואין לאוסרו מכח שלא התירה תורה כל ולד אע"פ שהוא מגיע מכח החלב ודם של אביו, שגם הם הולידו אותו, אלא כשלאב יש רק ב' איסורים (לאו דווקא, דאיכא נמי איסור גיד הנשה. תוד"ה או) חלב ודם, אבל כשיש ג' איסורים הולד אסור, (צ"ע מה הס"ד לאסור, והא קיימא לן דזה וזה גורם מותר. תוד"ה תלתא) שהרי לר"מ דס"ל שאיסור חלב נוהג בבן פקועה, ליכא אלא איסור חלב ודם (ולדבריו יש איסור גיד הנשה בבן פקועה), ואין איסור יוצא דס"ל (לקמן ע"ד). שכן פקועה בבן תשעה חי טעון שחיטה, ולרבי יהודה שחולק וסובר שאינו טעון שחיטה, הוא סובר שחלב בן פקועה מותר (וכן גיד הנשה), וא"כ יש בו רק איסור יוצא. אמנם יש לדון לאסור את החלב של הולד אם היא נקיבה, דאף שסתם חלב אין בו איסור אבר מן החי,

שאני התם שיש לו התר לאיסורו בשחיטה, משא"כ בבן פקועה. תיקו.

החותך חתיכה מהעובר במעי הבהמה והשאירו בתוכה, מותרת החתיכה באכילה ע"י שחיטת האם, דכתיב "וכל... בבהמה אותה תאכלו" -כל אשר תמצא בבהמה אכול, לרבות את הולד. אבל החותך אבר מהבהמה עצמה, כגון טחול וכליות, אין אותו אבר ניתן ע"י שחיטת האם אפילו אם הם נשארים בבהמה, (ונקט טחול וכליות מפני שהבהמה לא נעשית טריפה כשנחתכו), דכתיב "אותה תאכלו" דווקא כשהיא שלימה אכול כל הנמצא בתוכה, אבל כשהיא חסירה לא, שאם נמצא בתוכה חלק שנחסר מגופה לא תאכל אותו.

השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה, אסורה באכילה, דבעינן "פרסות" דהכי משמע שתי פרסות ומעלת גרה הנמצאת בבהמה תאכלו, (ונקט דמות יונה מפני שזה אסור גם כשיצא לאויר העולם, אבל מצא בה בהמה גמורה שראויה להיות מותרת ורגליה רגלי יונה, או שאין לה כלל רגלים מותרת. תוד"ה אלמה), ואמנם מי שפרסותיו קלוטות מותר בשחיטת אמו, דכתיב "פרסה בבהמה אותה תאכלו" דכתיב פרסה וכתוב פרסות לומר שבין אם תמצא בבהמה פרסה בין אם תמצא פרסות אכול, אבל ליונה אין לא פרסה ולא פרסות.

הגמ' רוצה ללמוד התר חתיכה שנחתכה מהעובר, מדכתיב "בהמה בבהמה תאכלו", והגמ' שואלת שאם הוא נחשב בהמה למה אין ממירים (-אם המיר לא חלה התמורה) אברים של בהמת חולין בעוברים של קדשים, או עוברים של בהמת חולין באברים של קדשים, או אברים ועוברים בשלמים או שלמים בהם, ומבואר שהם לא נקראים 'בהמה'.

ס"ט: רב שימי בר אשי מתרץ שמה שאין ממירין זה לא בגלל שעובר אינו 'בהמה', אלא זה לשטיט ר"ש שמקיש תמורה למעשר שכמו שמעשר הוא קרבן יחיד וקדשי מזבח, כך תמורה שייכת רק בקרבן יחיד וקדשי מזבח, לאפוקי קרבן ציבור וקדשי בדק הבית, וכן לומדים מזה שכמו שמעשר אינו נוהג באברים ועוברים דבעינן יעבור תחת השבט, ה"ה תמורה, שהרי איתא התם שרבי יוסי טען לר"ש שכמו שהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה, דכתיב "יהיה", כך הממיר ברגל כולה נעשית תמורה. ובהכרח שדבריו מכוונים לר"ש, שהרי רבי יהודה ור"מ סוברים שהאומר רגלה של זו תהא עולה אין כולה עולה דכתיב "ממנו" ולא כולו, (ומ"מ אינה יוצאה לחולין בפדיון שיפדה אותו אבר דכתיב "תהיה"), אלא תימכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר שלא יטול ממנו הדמים כיון שאינו שלו, (ובתמורה פריך שנמצא שהקונה מביא מחוסר אבר, והוא מחויב עולה. וכתבו התוס' (ד"ה תמכר) דלא דמי לבהמה של ב' שותפים והקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה דאמרינן (קדושין ז.) דקדושה ואינה קריבה דחשיבא דחוייה מעיקרא, דהתם לא הוה בידו להקדישה כולה מתחילה, אבל הכא כשהקדיש רגלה היה יכול להקדישה כולה). והגמ' דוחה את הראיה, שי"ל שרבי יוסי טעמא דנפשיה קאמר.

ממתי נחשב העובר לילוד

בהמה מבכרת המקשה לילד, מותר לחתוך אבר **אבר** כשהוא יוצא ולהשליכו לכלבים, דכל זמן שלא יצא רובו אינו קדוש, אבל אם יצא רובו כאחת וחתכו יקבר דביציאת רובו חלה עליו קדושה, דקרינא ביה "אשר יולד", (ואף שבית הלל (בכורות ל"ב:) מתירים למנות עכו"ם על הבכור, היכא דאסור לישראל מווד דאסור. תוד"ה יצא), ובהמה זו נפטרת מן הבכורה אפי' בחתך אבר אבר, כיון

שהשני אינו פטר רחם. ולרב הונא דלהלן דס"ל שהקדושה חלה למפרע, אין ההתר אלא כשהכלבים אכלו לפני שיצא הרוב, אבל כשיצא הרוב והוא לפנינו נאסר כל מה שבחוץ, ולרבה דס"ל שהקדושה חלה מכאן ולהבא כל מה שחתך לפני שהיה רוב מותר אף כשהרוב לפנינו.

עובר שיצא ממנו שליש ומכרו לעכו"ם ואח"כ יצא עוד שליש ונמצא שיצא רוב, לרב הונא הולד קדוש בבכורה וקרב לגבי מזבח וניתן לכהן, דסבר שהקדושה חלה למפרע שאף שהקדושה תלויה בלידה, ולידה היינו רוב, כשיצא רוב זה נחשב לידה מתחילה, וממילא נתברר שמעיקרא הוא קדוש ולא מועילה המכירה כיון שאין לו חלק בו. ולרבה אין הולד קדוש בבכורה, דסבר שהקדושה חלה ביציאת הרוב מכאן ולהבא, והמכירה כבר חלה וממילא כיון שיש בעלות נכרי בחלק מהולד תו לא חלה עליו קדושה. וכן נחלקו מכח סברות אלו האם ביצא שליש דרך דופן ע"י סם וסכין ושני שלישים דרך הרחם, שלרב הונא אינו קדוש כיון שהרוב הראשון לא יצא מהרחם, וקדושתו תלויה ברוב הראשון, דבתחילת לידה הוא צריך להתקדש, ולרבה הולד קדוש כיון שהרוב יצא מהרחם. וקמ"ל שרב הונא ורבה אמרו את דבריהם אף לקולא. לרב הונא דקדושה למפרע אין לחותכה ביציאת מיעוטה משום איסור מאיל מום בבכור, ורק בנפל דלא חזי להקרבה או קודם שתצא לאויר העולם שרי. (תוד"ה מאי). והא דאשכחן בבכורות (ל"ה.) שמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם, ומפרש גדי באוזניו וכבש בשפתותיו אבל לא באוזניו, יש ליישב גם לרב הונא, דכבש אסור אפילו בפנים כיון שחוששים שכבר יצא רובו, אבל גדי שאוזניו גדולות מותר בפנים קודם שיצא כלל, ולא חיישינן שכבר יצא רובו וחזר. תוד"ה רב הונא.

ע. **עובר שיצא רובו**, אף שהשלמת הרוב היא ע"י מיעוט אבר שיצא, ורוב אותו האבר נשאר בפנים, חשיב יצא רובו ולא שדינן מיעוט אבר בתר רוב אבר ואסור לחתוך את מה שיצא ולהשליכו לכלבים, דאזלינן בתר רוב הבהמה ולא בתר רוב האבר. ואם יצא חצי עובר, ובאותו חצי יש רוב אבר, רבא מסתפק אם מצרפים את המיעוט אבר שבפנים ונחשב שיצא רובו, או לא.

חציצה בלידת בכור- בכור שכרכו סביבו סיב (הגדל ונכרך סביב הדקל) או טלית שזה מין בשאינו מינו, או שליה שאינה שלו אבל זה מין במינו, או שידי המיילדת חוצצים בינו לבין הרחם (שזה דרך ליילד את הבהמה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה כרכתו) מבאר כגירסת ר"ח שכרכתו אחותו נקיבה שנולדה עמו, שראשו כרוך בין ברכיה, וה"ה דיח להסתפק בכרכו אחיו ולענין מי קדוש בבכורה, ונקט נקיבה דליכא בכורה כלל), או שבלעתו חולדה ונולד כך, רבא מסתפק אם הוא קדוש בבכורה, או דהוי חציצה וכיון שלא נגע ברחם אינו קדוש. והיינו כשיצא דרך מרגלותיו ואח"כ כרכוהו, אבל אם יצא ראשו ואח"כ קודם יציאת רובו כרכוהו, כבר נקדש ביציאת ראשו. ואם בלעתו חולדה ויצא בתוכה וחזר כך והקיאה אותו החולדה בתוך בית הרחם ונולד ללא חציצה, מסתפק רבא אם הוא מתקדש ביציאה האחרונה. תיקו.

כמה ספיקות בדין פטר רחם-

היוצא מרחם אמו ישירות לרחם של בהמה אחרת (-הדביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה), רחם אמו פטר, ויש להסתפק אם גם הרחם השניה נפטרה. תיקו.

נפתחו כותלי בית החרם ונולד בלא נגיעה בכתלים, מסתפק רב אחא אם הוא קדוש בבכורה דאזיר החרם מקדש, או שרק הנגיעה מקדשת.

נעקרו כותלי בית החרם ונולד אינו קדוש בבכורה, ואם הם תלויים בצואר העובר מסתפק מר בר רב אשי אם הוא קדוש בבכורה, או שרק במקומם הם מקדשים.

נגממו ניטל מעובי כותלי בית החרם סביב סביב, (ל"א נחתך החלק הפנימי של צואר החרם ונשארה רק השפה החיצונה), ר' ירמיה מסתפק אם הולד קדוש בבכורה, ולרבי זירא אינו קדוש, ורבי זירא מסתפק היכא שהעומד מרובה על הפרוץ ויצא העובר דרך המקום הפרוץ האם מחשיבים את כולו לעומד בגלל הרוב או לא, או היכא שהפרוץ מרובה ויצא דרך המקום העומד, אם הוא קדוש בבכורה או לא.

טומאת עובר שמת במעי אמו

ע: בהמה שמת עוברה בתוך מעיה, והושיט הרועה את ידו לתוך מעיה **ונגע בו**, לת"ק הרועה טהור בין בבהמה טהורה בין בבהמה טמאה, בבהמה טהורה זה ק"ו שאם שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה אע"פ שהוא מת, כ"ש שטהרת אמו כשהיא חיה מטהרתו מידי נבילה, (הק"ו נצרך לומר שאפילו לר"ע שטומאה בלועה מטמאה, כאן אינו מטמא. והתוס' (ד"ה מאי) וסיפים שזה נצרך לאפוקי מדרשת "וכל הולך על כפיו" דבסמוך), ובהמה טמאה לומדים מהקש לבהמה טהורה, דכתיב "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)".

שיטת רבי יוסי הגלילי שבבהמה טהורה טהור, ובטמאה טמא, דכתיב "או בנבלת בהמה טמאה" וכי רק נבלת בהמה טמאה מטמאה, אלא אתא לומר שעובר מטמא רק במעי בהמה טמאה.

הגמ' רוצה ללמוד את דינו של רבי יוסי הגלילי מדכתיב "וכל הולך על כפיו (-שאין פרסותיו סדוקות) בכל החיה ההולכת" מהלכי כפים במעי חיה והיינו עובר במעי אמו טימאתי לך משום נבילה דכתיב בהמשך "הנוגע בנבלתם יטמא", ואם הוא קלוט והוא מת והוא במעי פרה אינו מטמא, כיון שצריך שגם העובר וגם אמו יהיו מהלכי ארבע כטמאה שאין פרסותיה סדוקות וכאן הפרה היא מהלכי שמונה, אמנם פרה במעי גמל מטמאה דכתיב "וכל הולך" לרבות, וקלוט במעי קלוטה שנולדה מבהמה טהורה ששניהם מהלכי ארבע אינם מטמאים מק"ו (הנ"ל בדעת ת"ק). וזה לשיטת רבנן דקלוט בן פרה מותר באכילה, א"נ גם לר"ש ובאופן שראשו ורובו דומים לאמו דמודה ר"ש דשרי. (תוד"ה קלוט במעי קלוטה). אמנם יש לדחות דא"כ חזיר שבמעי חזירה לא יטמא, כיון שגם הוא וגם אמו מהלכי שמונה וריה"ג פסיק ותני בטמאה טמא.

דיני חיה ובהמה הנלמדים זה מזה

נבלת חיה טהורה או טמאה מטמאה, דכתיב בבהמה "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)", **וחיה בכלל בהמה** דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו וכו' איל צבי ויחמור". ובן עזאי רצה ללמוד דין זה מדכתיב "כל הולך על כפיו בכל החיה ההולכת וכו' טמאים הם לכם", ואמר לו רבי יונתן שכיון שכתוב

בכל ולא וכל, אין לרבות אלא עובר מהלכי כפים במעי חיה, ולא נבלת חיה טהורה.

ע"א. בהמה בכלל חיה דכתיב "זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה".

הנפקא מינות במה שחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה - א' חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, לסימני טהרה שלא כתובים בחיה אלא בבהמה, וכן נ"מ לטומאת נבילה וכו"ל, וכן נ"מ שיש איסור הרבעה בכלאים גם בחיה, וחדא מינייהו נקט. ב' חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה שזה נאמר בבהמה, וה"ה שחיה טהורה בכלל בהמה טהורה להרבעה. (אמנם גם בלי שחיה בכלל בהמה יודעים דין זה, דאפילו איסור הרבעה בעוף לומדים מבהמתך בהמתך משבת. תוד"ה חיה). ג' בהמה טמאה בכלל חיה טמאה, כדי שהתיבה "בהמה" תהיה מיותרת ונוכל לדרוש ממנה גז"ש דחיוב קרבן עולה ויורד איירי בטמא שאכל בשר קודש או נכנס למקדש. ד' בהמה טהורה בכלל חיה טהורה למה שאמר ר"מ שאשה המפלת דמות בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים, צריכה לשבת בזכר כזכר (-ז') ימי טומאה ול"ג ימי טהר שכל דמים שהיא רואה בהם טהורים), ובנקיבה כנקיבה (-שבועיים טמאים וס"ו ימי טהר), ובספק כזכר לחומרא שימי הטוהר נגמרים אחרי מ' יום מהלידה, וכןנקיבה לחומרא שיושבת שבועיים ימי טומאה. (ולרבנן שחולקים על ריה"ג וסוברים שגם עובר של בהמה טמאה אינו מטמא במעי אמו, כל הפסוק נצרך לדרשה הקודמת).

טומאה וטהרה בלועה

להלן יבואר האם דבר טמא הבלוע בתוך אדם, כגון עובר מת או טבעת טמאה, מטמא את האדם שהטומאה בלועה בו, או את מי שנגע בו, וכן דבר טהור הבלוע באדם והאדם קיבל טומאה האם גם הדבר הבלוע מקבל טומאה.

טומאת עובר - אשה שמת עוברה, אם המיילדת הכניסה ידה ונגעה בו היא טמאה טומאת שבעה, אבל אמו אינה טמאה עד שיצא הולד, (באהלות איתא שאם ראשו גדול כפיקה טמא משנפתח הקבר קודם שיצא, והכא מיירי שאין ראשו כפיקה, אי נמי כמ"ד בתוספתא דלעולם אין לולד טומאה עד שיצא לאויר העולם. תוד"ה והאשה), **דטומאה בלועה אינה מטמאה, דכתיב "והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו"**, וכי לא מדובר כשאכלה סמוך לשקיעה דעדיין היא במעיו ולא נתעכלה ובכל זאת הוא טהור בהערב שמש, דכיון שנבלעה הרי היא כמעוכלת לענין לטמא, (ואין לומר שהטעם שאינה מטמאה הוא משום שמגע בית הסתרים אינו מטמא, ותוכו של אדם הוא בית הסתרים, דא"כ תטמאנו במשא, דטומאת בית הסתרים מטמאה במשא), ואין לומר דשאני התם שמה שאכל אינו ראוי לגר וכתיב "לא תאכל כל נבילה לגר" – רק הראויה לגר קרויה נבילה, (וממילא לרבי יוחנן שסובר שבין לטמא אדם בין לטמא אוכלים ומשקים מספיק שתהיה ראויה לכלב (כיון שכבר חל עליה שם נבילה לפני שהסריחה, ורק אם הסריחה מחיים בעינן שתהא ראויה לגר) נִיחא דא"כ מבואר מזה שטומאה בלועה אינה מטמאה, אבל לבר פדא שסובר שאין טומאה חמורה לטמא אדם אלא בראויה לגר קשה), דאם בלע חתיכה קטנה ולא לעסה ויקיאנה שלא בפניו היא ראויה גם לגר. והקשו התוס' (ד"ה מי) שאפשר ללמוד שטומאה בלועה אינה מטמאה מהא דממעטינן דנבלת בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה, ומדאין מטמא משום משא שמע מינה דבלועה אין מטמאה. ותירצו שלדעת רבא בנדה באמת אין הבליעה נחשב בלוע, אלא בית הסתרים, והא דאינו מטמא במשא צ"ל דמיירי

שנתרחב בית הבליעה ותחב חבירו כזית נבילה בלא שהסיטו, וא"כ י"ל דטומאה בלועה מטמאה, ומיירי דהוציאו ולא בלעו, אכן להאמת יתכן שגם בבלעו טהור, דמה שבסוף בית הבליעה מודה רבא שזה נחשב בלוע.

רבה אומר שכמו שטומאה בלועה אינה מטמאה, כך **טהרה בלועה** כגון שבלע טבעת ונכנס לאהל המת **אינה מקבלת טומאה**, דאם כלי חרס המוקף צמיד פתיל שיש בתוכו טומאה -כזית מן המת, אע"פ שאינו מוונע את הטומאה שבתוכו לטמא את הכלי ואת כל האהל (דטומאה רצוצה בוקעת ועולה ומטמאה את כל המאהילים עליה עד לרקיע, ואם בליעת קרקע אינה מעכבת כ"ש בליעת כלי), מ"מ מוונע מדבר טהור שנמצא בתוכו מלהטמא באהל המת, כ"ש שאדם שאם יש בתוכו טומאה אינה מטמאה, שאם יש בתוכו דבר טהור לא יטמא כיון שזה בלוע. (הקשו התוס' (ד"ה אטו) אם המקור הוא מכלי חרס, הרי כלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מציל מהיסט הזב, וא"כ טהרה בלועה תקבל טומאת היסט הזב, ומפורש בתוספתא דאהלות שאינה מקבלת. ותירצו דילפינן מפכים קטנים שאין בהם טומאת משא מפני שאין ראויים למגע מפני שאין סופם להפתח, ומי שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא). ואין לומר דמה לכלי חרס שדין הוא שיציל על טהרה שבתוכו שכן יש בו צד קל שאינו מטמא מגבו משא"כ אדם, דאין אנו לומדים גב אדם מגבו של כלי חרס אלא לומדים תוך אדם מתוכו של כלי חרס, ושם כלי חרס חמור מאדם שהרי מקבל טומאה מאויריו בלא נגיעה, משא"כ באדם. וכתבו התוס' (שם) שאף שמה שאין מקבל טומאה מגבו הוא סברא שהטומאה לא תכנס במוקף צמיד פתיל, מ"מ ילפינן תוכו דאדם מגבו דכלי חרס, ותוכו דאדם אינו מקבל טומאה.

ע"א: ודבר הבלוע מלמטה (דמבואר במתני' שהאשה טהורה, והיינו משום דטומאה בלועה אינה מטמאה. תוד"ה דלמטה), שתחב לו דרך בית הרעי עד שנבלע (וכגון שהיה בתוך שפופרת ולא טימאו בכניסתו במגע), נלמד שאח"כ לא יטמא במשא כיון שהוא בלוע מק"ו מדבר הבלוע מלמעלה דרך פיו דכתיב "האוכל מנבלתה", שהרי עיכול שלמטה רב מעיכול שלמעלה, דבפה אינו מתעכל כ"כ עד שיורד למטה.

ודבר הבלוע בבהמה (דמבואר באהלות שכלב שאכל בשר המת אין מטמא עד שימות הכלב. תוד"ה בלוע) מציל מן הטומאה מק"ו מאדם, שהרי אדם חמור מבהמה שהרי הוא מטמא מחיים.

ואין לדחות שבהמה חמורה שהיא נטמאת עם הכלים הטעונים עליה בבית המנוגע אף ללא שהיה דקרינן ביה "והבא אל הבית", משא"כ אדם שאם לא שהה כדי אכילת פרס (-חצי ככר של עירוב שהוא מזון ב' סעודות שזה שמונה ביצים) מפת חטים זמן שהוא מיסב ואוכלה בליפתן אין בגדיו טמאים דב"הבא אל הבית" לא כתיב כיבוס בגדים, אלא רק ב"האוכל בבית" ומוקמינן לה בשוהה שיעור אכילה, דאדם נמי לא בעי שהיה אלא לבגדים או סנדלים או טבעות שהוא לבוש בהם, אבל אם כליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו (-בקומצו, שלא בדרך מלבוש) הוא והם טמאים מיד דקרינן בהם "והבא אל הבית", ובהמה אינה בת לבישת בבגדים אלא הם עליה בדרך משאוי. רש"י. והתוס' (ד"ה למאי) כתבו שאף ששייך מלבוש גם בבהמה, מ"מ אין הטומאה יכולה לבוא אליהם מכח הבהמה, לכך דמו לאדם שלא בדרך מלבוש שאין הטומאה מכח האדם, משא"כ כשהאדם לבוש טומאה הבגדים היא מכח האדם וגזה"כ שאינו מטמאם עד שישהה, ולפ"ז בטומאת הבגדים מכח האדם נמצא שתמיד אזלינן בתר האדם, שאם הוא בפנים הכלים טמאים אף שהם בחוץ, ואם הוא בחוץ הכלים טהורים אף שהם בפנים, והא דאיתא בנגעים מחלוקת רבי יהודה ורבנן בהושיט ידו לפנים וטבעותיו בידי

אם הטבעת טמאה מיד או כשישהה, שמא כל זה מדרבנן, ורבי יהודה מטמא מיד הואיל ואין הטומאה מכח האדם.

רבא שואל שהדינים הנ"ל (-טומאה בלועה שאינה מטמאה וטהרה בלועה שאינה מקבלת טומאה. התוס' (ד"ה אמר) כתבו שאין קושיא מטומאה בלועה, דמלשון רבה מבואר שעיקר חידושו שטהרה בלועה אינה מיטמאה) מפורשים במשנה, דתנן שאם בלע טבעת טמאה טומאת מת, וכלי מתכת שנטמאו ממת הרי הם כמת, דחרב הרי הוא כחלל, יכול לטבול לפי שנטמא בנגיעתה קודם שבלע אותה, ולאכול תרומה דאחר שנבלעה אינה מטמאה, ואם הקיאה היא טמאה דלא הועילה לה טבילת האדם והוא נטמא ממנה לפי שנגע בה ביציאתה, ומבואר שטומאה בלועה אינה מטמאה. ועוד תנן שאם בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת והזז עליו בשלישי ובשביעי וטבל והקיאה הטבעת טהורה לפי שלא קיבלה טומאה מן האדם אחר שבלעה, וכשהקיאה כבר היה טהור (דאי לאו הכי נטמאה ביציאה במגעו), ומבואר שטהרה בלועה אינה מקבלת טומאה.

הגמרא רוצה לומר שהחידוש של רבה הוא שאם בלע טבעת טהורה וטבעת טמאה אין הטמאה מטמאה את הטהורה אע"פ שלגבי הטבעת השניה זה לא נחשב מגע בית הסתרים, דאע"פ שנטמנו באדם הרי הם כמנוחים בתיבה, אבל מה שהטבעת לא מטמאה את האדם אין זה משום שזה בלוע, אלא משום שטומאת בית הסתרים אינה נחשבת מגע לענין טומאה, ואינה מטמאה את האדם במשא, מפני שרק מי שהטומאה יוצאה מגופו (כגון מת ונבילה ומעיינות הזב) מטמא במשא ולא טמא מת אע"פ שהוא אב הטומאה.

הקשו התוס' (ד"ה כי) מדוע לא תטמאנו באהל ובמשא, ומש"כ רש"י שאין משא במי שאין טומאה יוצאה מגופו, הלא מדרס הזב מטמא במשא, וא"כ גם חרב כחלל יטמא במשא כחלל עצמו, וכן בטבעת טהורה שכתב רש"י שלא נטמאה משום שהיא בבית הסתרים, קשה הלא זה מקבל טומאה באהל המת ואין בית הסתרים נחשב כהיקף צמיד פתיל. ולכן פירשו התוס' דטעמא דמתני' משום דבלוע הוא, ומ"מ אשמעינן רבה בשני טבעות, דממתני' לא שמעינן ליה, דאע"ג דטומאה בלועה לא מטמאה היינו טהרה בעלמא, אבל טהרה הבלועה מיטמאה, וכן הא דטהרה בלועה לא מיטמאה היינו מטומאה דעלמא, ולא מטומאה הבלועה עמה.

ע"ב. הגמרא מקשה שהרי חיה שהכניסה ידה ונגעה בעובר, החיה טמאה טומאת שבעה והאשה טהורה, וזה כמו ב' טבעות, ומבואר שהטמאה מטמאה את הטהורה, ומ"מ האשה לא נטמאת, משום דמגע בית הסתרים אינו מטמא. (רש"י. והתוס' (ד"ה והרי) כתבו שהאשה מטמאה במשא, דמגע בית הסתרים מטמא במשא, והכונה שהאשה טהורה משום טומאה בלועה, והחיה משום דהוי כשתי טבעות). ואין לומר דשאני עובר שסופו לצאת, שהרי גם טבעת סופה לצאת.

רבא מבאר שטומאת המיילדת היא מדרבנן, גזירה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוודזור שאז הרי הוא כילוד והוא מטמא, (ודווקא נקט ראשו, אבל בהוציא ידו אף שאין זה טומאה בלועה מ"מ עד דהוי ילוד אינו מטמא, דילפינן מ"על פני השדה" להוציא עובר שבמעי אמו כל שלא נולד אף שאינו בלוע. תוד"ה והרי), ושמא תהא סבורה שעדיין הוא במעיה והיא טהורה, (וברועה שהושיט ידו למעי בהמה שהוא טהור ליכא למיגזר, דבהמה הרחם שלה גלוי וכשמוציא ראשו הרועה רואה זאת). ולכן המיילדת טמאה לא רק לפי ר"ע שסובר שעובר מת שבמעי אמו הוא טמא (דכתיב "הנוגע במת בנפש האדם" – איזהו מת שהוא בנפש האדם הוי אומר זהו עובר שבמעי אשה, (וכתבו התוס' (ד"ה גזירה) שלרש"י האשה טהורה משום בית הסתרים, אבל לתוס' הטעם משום טומאה בלועה, והחיה טמאה גזירה שמא יוציא העובר ידו, דלר"ע אף דאינו

כילוד מטמא מקרא ד"מת בנפש"), ורבי ישמעאל לומד מזה שרביעית דם שבו תלויים חיי האדם הבאה מן המת מטמאה, ור"ע סובר שאף רביעית הבאה משני מתים מטמאה דכתיב "על כל נפשות מת" – שתי נפשות ושיעור אחד, (ורבי ישמעאל סובר יש אם למסורת ו"נפשת" כתיב. תוד"ה שתי), אלא אפי' לרבי ישמעאל שאומר שהעובר טהור (דכתיב "וכל אשר יגע על פני השדה" - משמע גלוי, למעט עובר שהוא טמון, ור"ע מרבה מזה גולל (-כיסוי הארון של מת) ודופק (-דף שנותנים בצידו), ורבי ישמעאל לומד זאת מהלכה למשה מסיני וקרא אתא להוציא עובר), המיילדת טמאה משום הגזירה הנ"ל, ובאשה אין לגזור מפני שהיא מרגישה ביציאת הולד, אמנם היא טרודה בחבליה וציריה מלומר למיילדת אל תגעי.

טריפה שחיטה מטהרתה. ואין ללמוד מבהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה, דשאני התם שלא היתה לה שעת הכושר להטהר מטומאתה ע"י שחיטה, ואין במינה שחיטה, אבל טריפה היה לה שעת הכושר וכיון שחלה עליה תורת שחיטה תו לא פקעה, ואף אם נולדה טריפה מן הבטן, מ"מ יש במינה שחיטה והרי היא בכלל "בקר וצאן".

טומאה באבר היוצא

ע"ב: עובר שהוציא ידו ממעי אמו, אם חתך את היד לפני שחיטת האם, שאר בשר העובר טהור, דאין הבהמה מקבלת טומאה מחיים, (והעובר אפילו מת נחשב כחי אגב אמו, כמו דמהני שחיטת אמו להתירו אפילו מת. תוד"ה הוציא).

ואם חתך אותה אחרי שחיטת האם, לר"מ הבשר מטמא במגע אבר מן החי שהוא מטמא כנבילה, אי נמי אם יצא העובר מת האבר הוא נבילה גמורה, (וסברת ר"מ משום דשחיטה עושה ניפול, אבל קודם שחיטת האם אין טומאה באבר היוצא אפילו בעבור מת (דאם היה בו טומאה לא היה נטהר ע"י שחיטה לרבנן), ומה ששנינו בבהמה שהושיט הרועה לתוך מעיה לא נטמא, ה"ה בהוציא ידו ונגע בו הרועה, ונקט הושיט להודיע כוחו דריה"ג שטמטמאה בטמאה אפילו בלא הוציא ידו, א"נ בטמאה אף לרבנן אם הוציא ידו נטמא הרועה. תוד"ה וחכמים), דאין שחיטת האם מועילה לאבר היוצא שאינו מגופה. ולחכמים מטמא מוקדשין מדרבנן כמגע טריפה שחוטה, דאע"פ שהשחיטה אינה מתירה את האבר באכילה, היא מטהרתו מידי נבילה, וכמו שמצינו שטריפה שחיטתה מטהרתה שאינה מטמאה מדאורייתא, אלא מוקדשין מדרבנן.

(וטען ר"מ (ע"ג.) שאם שחיטת אמו מטהרת מטומאת נבילה, א"כ תתירנו באכילה. וענו לו חכמים שגם בטריפה השחיטה מטהרת ולא מתירה באכילה).

וטען להם ר"מ שאין ראייה מגוף הטריפה או מאבר המדולדל, לאבר שהוא נפרד ממנה. וענו לו חכמים שהשחיטה מועילה יותר לדבר הנפרד ממנה, כדמצינו ששחיטת האם מועילה לחתיכות עובר שבמעיה ואינה מועילה לחתיכות מגופה שבמעיה.

הגמרא מדייקת מהדין הנ"ל שאם חתך את היד אחרי שחיטת האם בשר העובר עצמו טמא לכו"ע. והגמ' שואלת שהרי טומאת בית הסתרים שלא נגע האבר בבשר אלא ע"י חיבורו, וזה מגע בית הסתרים שאינו נראה, אינה מטמאה.

והנה בבגד שלשה טפחים על שלשה טפחים שהוא ראוי למדרס והיה מדרס הזב, שנחלק וכבר אינו ראוי למדרס

אלא לשאר טומאות כל זמן שיש בו ג' אצבעות על ג' אצבעות שהוא ראוי לעניים, שיטת רבי יוסי שרק אם נגע בו זב ברגלו כשהוא יחף, או כשהוא לבוש אבל נגע בו אח"כ הוא טמא ב' טומאות, טומאת מדרס שהיא אב הטומאה וטומאת מגע שהיא ראשונה שאינה מטמאה אלא אוכלין ומשקין, ואם נחלק טהור מטומאת מדרס ואינו אב הטומאה עוד, אבל טמא מגע הזב כל זמן שלא נפחת מג' אצבעות, אבל לר"מ טהור מן המדרס מלטמא אדם וכלים אבל טמא מגע מדרס מפני שנגעו זה בזה בעודם מחוברים, וא"כ לכאורה ר"מ לטעמיה שטומאת בית הסתרים מטמאה, משא"כ לרבי יוסי.

וכתבו התוס' (ד"ה בשעת) שלקמן קכ"ג מבואר שטלית שקרעה טהורה, ומבואר בזבחים שאין בה אפילו טומאת מגע, וקשה למה תפקע טומאת מגע כל שיש בה גע"ג אצבעות, ורש"י שם תירץ שאם היה בה רק טומאת מגע נטהרה לגמרי, וכאן שיש גם מדרס וגם מגע נטהר ממדרס וטמא מגע. וכתבו התוס' שאין בזה סברא. ויש מתרצים שלקמן מיירי בבגד – טלית, ומשנקרעה בטל שם בגד וטהור לגמרי, והכא מיירי בחתיכת בד בעלמא. עוד תירצו התוס' דלקמן מיירי שקרעה הרבה עד שאין בכל אחד ג' אצבעות, ואף שמחוברים בסופם, רוב הקריעה ככולה, (ואם נשאר במה שלא נקרע כדי מעפותר טמא מדרבנן.

עוד כתבו התוס' (ד"ה טהור, אלא, ואבל) שדווקא אם נגע הזב קודם שדרס, או שדרס ברגלו יחף או במנעלו (שיש בו טומאת מדרס ומטמא הבגד), או שהבגד היה מקופל ונטמא מעצמו מנגיעה בגלוי, אבל אם נגע הזב אחר שנטמאת במדרס אין בזה טומאת מגע משום דשבע ליה טומאה, ומה דמבואר לקמן (קכ"ח:) בחותך בשר מאבר מן החי שלר"מ נטמא מעצמו, וקשה דנימא שבע ליה טומאה, י"ל דטומאת אוכלין חמירא כיון שזה ראוי להצטרף עם אוכלין אחרים לכביצה. ורבינו שמשון תירץ דלא אמרינן שבע ליה טומאה כשהטומאה באה מגופו.

עולא דוחה שגם לרבי יוסי חתיכת בגד של שלש על שלש אצבעות שנחתכה מבגד גדול מקבלת טומאה בשעת פרישתה מהבגד השלם כיון שקיבלו טומאת מגע בשעת פרישתן זה מזה, שאף שמגע החיבור הוא בית הסתרים, א"א לצמצם שבשעת פרישתו שכבר אינו בית הסתרים לא יגע מעט בחלק הגדול שיש בו שיעור אב הטומאה, ורק כאשר לא נשאר בשום חתיכה שלשה טפחים על שלשה טפחים אינה מקבלת טומאה, וא"כ ה"ה באבר היוצא בשעת פרישתו מהעובר הוא מקבל טומאה. וכתבו התוס' (ד"ה בשעת) שלקמן (קכ"ח:) גבי חותך בשר מאבר מן החי שיש בו טומאת אוכלין מוקי כר"מ דס"ל טומאת בית הסתרים מטמאה, וכן בפסחים באבר שיצא מקצתו מבואר דאף אם יש בו טומאה במה שיצא, אין מטמא למה שבפנים, וקשה למה אינם מקבלים טומאה בשעת פירשתם כמו הכא בגע"ג הבאות מבגד גדול. ותירצו התוס' דמיירי בחותך בסכין רחבה שמפסיקה בין החתיכות, ומתחילה תירצו התוס' דאם ניתז בכל כוחו אין מקבל טומאה מאביו, אבל הוכיחו התוס' שרק כשהטומאה מתחדשת בחתיכה לא נטמא בשעת פרישתו בניתו בכל כוחו, אבל כשיש טומאה גם קודם שנחתך לא מהני ניתזים בכל כוחם.

ע"ג. ורבינא מתרץ שעובר חמור מבגד, דהבגד אינו עומד לחתיכה, אבל העובר עומד לחתיכה, וכל העומד לחתוך כחתוך דמי והרי נוגעים זה בזה, (לא מיבעיא לר"מ שכלי שהידית שלו ארוכה ועומדת להחתך אפשר להטבילו עד מקום החיתוך, ושאר הכלי א"צ טבילה דכקצוץ דמי, (וכתבו התוס' (ד"ה מטביל) דמיירי בידיית עם חוליות שאינו מהודקות זו לזו, דאי לאו הכי הוי חציצה), אלא אפי' לרבנן שסוברים שצריך להטביל את כולו, מ"מ אוכלין נחשבים כמופרדים מפני שהם רכים. וכתבו התוס' (ד"ה חבורי) שרק בעומד ליקצץ הם נחשבים כמופרדים), ולדבריו אפי' אם לא חתך את האבר העובר מקבל טומאה.

ואבר של עובר מת, לרב חסדא לכו"ע שחיטה עושה ניפול וטמא בטומאת נבילה, (ומתני' בעובר חי, וע"כ בبن ח', דבן ט' לר"מ טעון שחיטה לעצמו. תוד"ה מחלוקת), ולרבה אף בזה נחלקו ר"מ וחכמים. (ע"ד.).

דין אבר ובשר מדולדלים

אבר ובשר שנחתכו מגוף הבהמה אבל הם עדיין תלויים בה בצורה רפויה, אין שחיטת הבהמה מועילה להתירם באכילה, ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם שחיטת הבהמה מועילה שלא יהיה להם טומאת נבילה או לא, וכן יבואר האם כאשר הבהמה מתה הם מטמאים כמו שאר הבהמה או כאבר מן החי, וכדלהלן.

אברים מדולדלים של בהמה שנשחטה- לריש לקיש כשם שנחלקו ר"מ וחכמים אם אבר של עובר שיצא שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה, כך נחלקו אם אברים מדולדלים המעורים ותלויים במקצת של בהמה שנשחטה השחיטה מטהרתם מידי נבילה, שלר"מ אין שחיטתו מטהרתו ולחכמים שחיטתו מטהרתו. ולרבי יוחנן באברים לכו"ע אין שחיטה עושה ניפול -גמר נפילה, לומר שבשעת שחיטה הרי הוא כנופל ממנה ואין השחיטה מועילה לו, אלא הוא טהור מלטמא אע"פ שזה אסור באכילה, דאבר הוא חלק מגופה, משא"כ העובר.

ע"ג: והא דאיתא בברייתא שלומזים אבר ובשר מדולדלים בבהמה בחיה ובעוף ששחטם שהם אסורים מ"ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", אין זה איסור לאו של אבר מן החי, אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ואברים מדולדלים של בהמה שמתה, לרבי יוחנן בין לר"מ בין לחכמים מיתה עושה ניפול כמו שנגמרה הנפילה לפני שמתה ואינו טמא כאבר מן הנבילה אלא כאבר מן החי (ונ"מ שאינו מטמא בכזית אלא רק כשהוא שלם בשר גידים ועצמות, משא"כ בנבילה), ואם אכלו לוקה. ובבשר המדולדל, הבשר צריך הכשר מים לקבלת טומאה דמיתה עושה ניפול והוה ליה בשר מן החי שהפורש ממנו טהור ואינו מטמא משום אבר מן החי. ואם הבהמה נשחטה, לר"מ הוכשרו הבשר והאבר לקבל טומאת אוכלין ע"י הדם שלה אבל מצד עצמם אינם טמאים משום אבר מן החי, שהשחיטה הועילה להם אפילו לר"מ דפליג באבר דעובר, אמנם אם נחתך האבר קודם שחיטה שלא הוכשר ע"י הדם ואח"כ פירש ממנו בשר בעי הכשר, ולר"ש לא הוכשרו (אפילו אם ר"ש היה סובר שדם מכשיר. תוד"ה הוכשרו), ואם אכלו לאבר אינו לוקה, דשחיטה אינה עושה ניפול.

ע"ד. המקור שמיתה עושה ניפול ושחיטה אינה עושה ניפול הוא מדכתיב "וכל אשר יפול עליהם **במותם** יטמא" למעט שחיטה, דאין לומר שבא למעט בחייהם ממש, דהא מ"וכי יפול מנבלתם" נפקא. ואף דקרא איירי בשרצים דלא שייכא בהו שחיטה, והיכי ממעטי שחיטה מהאי קרא, אם אינו ענין לשרצים שלא שייך בהם שחיטה, תנהו ענין לבהמה. ואף דבעי קרא לומר שאין מטמאים אלא כשהם לחים כמו בשעת מיתה למעט שרץ שהתייבש, תרי "במותם" כתיבי.

בן שמונה חי שנולד מבהמה חיה לתנא דמתני' כיון שאין במינו שחיטה אין שחיטתו מטהרתו, ולתנא דברייתא נחשב שיש במינו שחיטה והיינו אגב אמו דניתר בשחיטת אמו לדברי הכל, ומ"מ אין שחיטתו מטהרתו ויש ללמוד מזה לטריפה שלא תטהרנו, (ולדבריו

מה שטריפה שחיטתה מטהרתה נלמד מ"וכי ימות מן הבהמה" שיש בהמה שאינה מטמאה).

הגמרא מסתפקת מה הדין **בהושיט ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי** ויצא אחר שחיטתו ואמו חיה, האם שחיטה לא מועילה בו, ואף לר"מ (דלהלן) שבן פקועה שיצא לאויר העולם טעון שחיטה, מ"מ לא מועילה בו שחיטה אלא כשיצא לאויר העולם, וכ"ש לרבנן דס"ל שלא שייכת בו שחיטה כשיצא לאויר העולם אפילו ביצא חי, דאין שחיטה אלא ביצא לאויר בחיי אמו. או ששחיטה מועילה בו, ואף לרבנן ששחיטת אמו מועילה לו, י"ל שגם שחיטת עצמו מועילה, דארבע סימנים או שנים שלו או שנים של אמו אכשר ביה רחמנא, וכ"ש לר"מ ססובר ששייך בו שחיטה. אמנם בבן ח' ודאי אין השחיטה מועילה בו, דאפילו ביצא לאויר העולם לא מועילה לו שחיטה. וכתבו התוס' (ד"ה לדברי') שגם לרבי יוחנן שבבן ט' יש איסור חלב, היינו רק משיצא לאויר העולם, וגם לריש לקיש שאין בו איסור חלב, יתכן דתהני שחיטה כמו דמהני שחיטת אמו. (ולפ"ז הא דאיתא במתני' שבנולדה טריפה מן הבטן לא היה לה שעת הכושר, מיירי בבעלת חמש רגליים דודאי היתה טריפה משנוצרה, דכל יתר כנטול דמי, אבל בסתם טריפה יש לה שעת הכושר שהרי היה יכול להכניס ידו ולשחוט את העובר לפני נטירתו).

בן פקועה

הגמרא חוזרת לעסוק בדיני בן פקועה, והיינו עובר שנשחטה אמו כשהוא במעיה, ויבואר האם הוא מותר באכילה ע"י שחיטת אמו או לא (מדאורייתא ומדרבנן), והאם גיד הנשה שלו וחלב גיד הנשה ושאר החלב שלו מותרים כאשר שאר העובר מותר או לא, והאם יש כרת על דמו, והאם דינו כבהמה לענין איסור רביעה וכלאים ולפדות בו פטר חמור, ואיזה טומאה יש לו אם נטמאה אמו, ומה הדין בשוחט טריפה ומצא בה בן פקועה האם שחיטתו מועילה לו או לא, ומה הדין בולד שאביו בן פקועה ואמו בהמה רגילה האם שחיטת עצמו מועילה לו או לא.

התר בן פקועה-

השוחט בהמה ומצא בה **בן ח' חי או מת או בן ט' מת**, קורעו ללא שחיטה, ומוציא את דמו, ואוכלו. ור"מ (דלהלן) מודה בזה, דאיתרבי מ"כל בבהמה תאכלו", דכיון שלא כלו חדשיו וגם לא יצא לאויר העולם, לאו בהמה הוא. ואף חלבו מותר, אבל דמו אסור, דלא גרע מדם האברים שעובר עליו בלא תעשה (כריתות כ"א:).

ואם מצא בה **בן ט' חי**, לר"מ הוא טעון שחיטה, דכיון שכלו חדשיו הוא נחשב 'בהמה' בפני עצמו ולא איתרבי מ"כל בבהמה תאכלו", וחייב באותו ואת בנו שלא ישחטנו ביום ששחטו את אמו. ולחכמים שחיטת אמו מטהרתו, דבעינן כלו חדשיו ולידה כדי להחשיבו 'בהמה'. ולר"ש שזורי אף אם הוא בן ה' שנים והוא חורש בשדה שחיטת אמו טיהרתו, (אבל לחכמים אם הפריס -) עמד על פרסותיו) על גבי קרקע טעון שחיטה מדרבנן, דאתו לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה. אמנם קלוט בן פקועה מותר לכו"ע אפילו לת"ק שמצריך מדרבנן שחיטה בהפריס ע"ג קרקע, דמילתא דתמיהא שהוא קלוט מיזכר דכירי לה אינשי ומתוך שתמהים על קליטתו זוכרים את כל דבריו. וללישנא בתרא רק בקלוט בן קלוטה בן פקועה ואותה קלוטה היתה מותר, דבעינן ב' תמיהות.

לרבי חנינא הלכה כר"ש שזורי, ולדבריו מותר עד סוף כל הדורות. ולרבי יוחנן אליבא דרב אשי ר"ש שזורי מתיר רק בו עצמו ולא בבנו, אמנם אין הלכה

כדבריו בדבר זה, (והכי קיימא לן דאין הלכה כר"ש שזורי אלא רק במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי, ולכן מדליקים בכל השמנים אף דס"ל שמדליקים רק בעטרן ובנפט. תוד"ה אנא), וכההוא מעשה בבן פקועה שנתקיים וגדל ונפל דובא עליה וטרפו ולא היה יכול עוד לחיות, ואמר רב אשי שצריך לשוחטו כרבנן הנ"ל. (ואף שנעשה טריפה לא אסרו חכמים אלא לאוכלו בלא שחיטה, משום דמפרסמא מילתא, אבל כשנטרפה לא מיפרסמא כ"כ. תוד"ה דנפל), וכן אין הלכה כמותו במתני', אלא במה שאמר שאף המסוכן מתוך חוליו שאמר כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו אע"פ שלא אמר תנו, דדעתו שיתנו לה ועשאם שלוחים גם לגרש אלא שהיה בהול על נפשו, (כמו ביוצא בקולר שנתחייב מיתה למלכות, ומפרש מן הישוב לים, ויוצא בשיירא למדברות), וכן הלכה כדבריו בתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואין תרומה עולה אלא באחד ממאה ולא היה אלא מאה והרי הוא הפסד גדול, שלת"ק רק בשבת התירו למי ששכח לעשר דמאי לסמוך על המוכר עם הארץ לשאול אותו אם עישר, ולמוצאי שבת אין לאכול עד שיעשר, ולר"ש שזורי אף בחול שואל את המוכר אם עישר ואוכלו על פיו כיון שאין כאן תקנה. וכתבו התוס' (ד"ה אף) שבירושלמי מפרש דאימת דימוע על עם הארץ, דכיון שהופרש חמור בעיניו יותר כשחוזר ומתערב, ובטעמא דת"ק דלא שרי אלא בשבת, חד אמר מפני כבוד שבת, וחד אמר מפני שאימת שבת עליו והוא אומר אמת. ע"ה:).

אם לא נשחטה אמו, לכו"ע הוא טעון שחיטה.

לענין מה החשיבו חכמים בן פקועה כשחוט-

ע"ד: לענין רביעה או חרישה בכלאים בשור וחמור הרי הוא כבהמה גמורה, דלא אמרו שהוא ניתר בשחיטת אמו אלא לענין אכילה בלבד לאוכלו בלא שחיטה ולאכול חלבו וגידו, אבל לשאר דבריו מודו רבנן דבהמה מעלייתא היא.

ולענין גיד הנשה שלו וחלבו לרבי יהודה דס"ל שהוא ניתר בשחיטת אמו אף גיד הנשה וחלבו מותרים, ולר"מ שאינו ניתר בשחיטת אמו גיד הנשה שלו וחלבו אסורים.

ולענין חלב הגיד, לר"מ הוא אסור, וצריך לחטט אחריו אפילו הנבלע ונשרש בבשרה, ולרבי יהודה חותכו בשוה דדמי לגיד ואסור מדרבנן, וא"צ לחטט אחריו. כתבו התוס' (ד"ה חלבו) שרש"י לא גורס חלבו דגיד, דלא איירי בבהמה אלא בשליל. ור"ת מיישב הגירסא דכוונת ר' אושעיא שהמחלוקת רק לגבי שחיטה, אבל חלבו דגיד דשליל מודה ר"מ דשרי, וע"ז מייית מברייתא שגם בשליל ר"מ אוסר.

ולענין דמו, לריש לקיש שיטת רבי יהודה שאין בו כרת, ואף שרבי יהודה סובר שדם התמצית יש בו כרת (ולת"ק אינו אלא בלאו), מ"מ כיון שהרבוי הוא מדכתיב **בַּל** דם", כל היכא שאינו חייב על דם הנפש כגון שליל שאין בו דם הנפש, אינו חייב על דם התמצית. ולרבי יוחנן יש בו כרת.

ולענין פדיון פטר חמור, לר"מ שהוא טעון שחיטה, שה מעליא הוא ופודים בו, ולחכמים, למר זוטרא אין פודים בו בפחות משווי (דבשווי פודים אפילו בעשבים שלוקים), דכבישרא בדיקולא הוא ואין פודים בשחוטה, ולרב אשי פודים בו. וטען רב אשי שאם מר זוטרא רוצה ללמוד 'שה שה' מפסח (שהוא פסול בبن פקועה כמו בכל קדשים, דכתיב "כי יולד" פרט ליוצא דופן. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה דגמר) דא"כ גם לר"מ לא יפדו בו. ולכן ביארו דפסול מטעם שחוטה, דאין פודים בשחוטה), א"כ נצטרך לפדיון זכר ותמים ובן שנה כמו בפסח, ואם מרבים מ"תפדה" נכשיר גם בן פקועה. והגמ'

מתרצת דא"כ 'שה שה' מאי אהני ביה, ומסתבר למעט בן פקועה דכבישרא בדיקולא דמי, ולרבות בעל מום ונקיבה.
ולענין טומאה אם נטמאה אמו שחוטה, לרבי יוחנן אמו היא ראשון והעובר הוא שני דתרי גופי נינהו, (ומה שמצינו שנחלקו ר"מ וחכמים אם בשר העובר שהיה מחובר לאבר היוצא מטמא כנבילה או כטריפה שחוטה, צ"ל שהוכשר בשחיטה וכרבי שמעון דס"ל שכיון שהוא ניתר בשחיטה הוכשר בה לטומאה, ואין הדם מכשיר, משא"כ אם הם גוף אחד הוכשר בדם שחיטת האם).

ולריש לקיש גם העובר הוא ראשון, דהרי הם גוף אחד כאגוז המתקשקש בקליפתו שהבהמה היא שומר שלו, (ומה שמצינו שאם בן ט' חי שנמצא בשחוטה וגדל עבר בנהר הוכשר לקבלת טומאה, ומבואר שלא הוכשר בדם השחיטה של אמו, צ"ל דאיירי בשחיטה יבישתא שאף אמו לא הוכשרה, וס"ל ששחיטה בלא דם לא מכשירה ודלא כר"ש). ואמר רבי יוחנן שכל זה לרבי יוסי הגלילי דס"ל שבן פקועה ואפילו חי שנגע בטומאה מטמא טומאת אוכלין מחיים וצריך הכשר דתרי גופי נינהו, אבל לחכמים אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי, אע"פ שהוא מותר ע"י שחיטת אמו.

וכן אמר רבי יוחנן שרבי יוסי הגלילי (הנ"ל) ובית שמאי (שסוברים שדג **מקבל טומאה** משעה שניצוד אע"פ שהוא חי. ולבית הלל מקבל טומאה רק משימות, ולרבי עקיבא משעה שאינו יכול לחיות וכגון שיבש בו כסלע בין סנפיריו, ואפילו הוא מקרטע. לתוס' (ד"ה מאי) מקרטע היינו קופץ ומדגל בחוזק, שלר"ע טהור כיון שאם זורקו במים הוא יכול לחיות, ולבית שמאי טמא) אמרו **דבר אחד**, והיינו שרבנן שמטהרים בבן פקועה לא סוברים כר"מ שהוא טעון שחיטה, דא"כ בדגים הם מודים שהם מטמאים כב"ש.

ע"ה. דגים שנולדו בהם סימני טריפה כגון שניקבו המעיים לרבי עקיבא, הגמ' מסתפקת אם אפי' למ"ד טריפה חיה, שאני דגים דלא נפישא חיותייהו ולכן הם מטמאים, או שגם למ"ד טריפה אינה חיה, שאני דגים שאין במינם שחיטה וא"כ הטריפות אינה נחשבת לגביהם כמיתה.

חַלֵב עובר - ללישנא קמא בהמה שהפילה נפל, לרבי יוחנן חלבו כחלב בהמה בכרת, דאזירא -) לידה גרים לשוויה בהמה, וכיון שנולד נאסר, (ואפילו לרבי יהודה שחלבו מותר, מיירי שלא יצא לאויר), ולריש לקיש חלבו כחלב חיה שאין בו אלא איסור נבילה, דאין שחיטתו מטהרתו, אבל חלבו כבשרו, דחדשים גרמו ובעינן חדשים ואזירא. וללישנא בתרא היכא דלא כלו לו חדשיו לכו"ע אינו כבהמה, ונחלקו בהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי ואכלו, שלרבי יוחנן חלבו כחלב בהמה דחדשים גרמו וכיון שכלו חדשיו חלבו אסור, (אמנם כששחט את אמו רבי יהודה מתיר את חלבו מ"כל בבהמה תאכלו"), ולריש לקיש חלבו כחלב חיה דחדשים ואזירא גרמו. הגמ' מבארת שריש לקיש לומד את דבריו ממה שחלב ושני כליות האמורות באשם אין השליל בכלל שהרי אין אשם נקיבה, ה"ה בכל הקרבנות דאפקיה רחמנא מכלל חלב דמעטיה מהקרבה, ולרבי יוחנן כיון שחלבו כחלב בהמה איצטריך קרא למעוטי, והתורה פסלתו כמו שפסלה תורה מחוסר זמן לפני ז' ימים, אף שלכו"ע הוא בהמה.

ע"ה: השוחט טריפה ומצא בה בן ט' חי, לר"מ שסובר שכל בן ט' אין שחיטת אמו מטהרתו, מותר

דשחיטתו מטהרתו, ולסוברים שבן ט' ניתר בשחיטת אמו, לרב אמי הכא אסור דשחיטתו אינה מועילה, ובשחיטת אמו הטריפה לא מישתרי, דהרי הוא כאחד מאבריה, (וכתבו התוס' (ד"ה לדברי) שרק בגלל שאמו נשחטה ומהני לטהר מטומאת נבילה אסור, אבל אם לא נשחטה אמו לכו"ע מהניא ליה שחיטה, ולכן בקרעה ומצא בה בן ט' חי טעונה שחיטה ומהניא גם לחכמים), ולרבא הכא מותר, דארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא -התורה ריבתה שיכול לאוכלו מכח שחיטת אמו, אבל אם הוא צריך לשחיטת עצמו כגון שליל של טריפה שוחטו בסימנים שלו והוא מותר. ורב חסדא אמר שהוא טעון שחיטה להתירו באכילה, דבשחיטת אמו טריפה אינו ניתר, דא"כ הוה ליה כאחד מאבריה, וחייב בזרוע ולחיים וקיבה ד"זובחי הזבח" קרינן ביה, ואם מת בלא שחיטה טהור מלטמא במשא דשחיטת אמו מטהרתו, דארבע סימנים אכשר ביה רחמנא, וטען רבה שאינו טעון שחיטה אלא לר"מ, ומה שאם מת טהור מלטמא זה נכון רק לרבנן, ואין לומר לרב חסדא כמו שמפרשים הברייתא דאיירי ששחט ומצאו שהיה מת כבר במעי אמו, ואמר לו רב חסדא שארבע סימנים אכשר ביה רחמנא וכולה כרבנן ומודו רבנן ששחיטת עצמו מועילה ולא אמרינן שהוא שחוט ועומד, וכשעלה ר' זירא לארץ ישראל הסכים עמו רבי יוחנן, ואין ידוע מה היתה דעת ריש לקיש בזה.

בן פקועה שבא על בהמה רגילה, אמר רב משרשיא שלדברי האומר חוששים לזרע האב והיינו חנניה שסובר ש'אותו ואת בנו' נוהג גם באב ובנו, אין לו תקנה דהוי כמו שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, והסימן השני שחוט ועומד, ובהמה אינה נכשרת בסימן אחד, (והתוס' (ד"ה בן פקועה) כתבו שאף אם היה כשר בסימן אחד בבהמה, הכא לא יהני, כיון שהוא חצי שחוט מצד אביו, ואין רוב סימן שיהא ראוי לשחיטה), וא"א לצרף את שחיטת האם דאין לך שהייה גדולה מזו, ולית ליה לרב משרשיא הא דאמון לעיל ד' סימנים אכשר ביה רחמנא. (והתוס' (שם) כתבו דאפילו מ"ד ד' סימנין אכשר ביה רחמנא מודה הכא, דהתם שחיטת טרפה לא הויא שחיטהף אבל כאן הוי כאילו נשחט חציו. ומודה נמי לסוגיא לעיל ס"ט. גבי מהו לחוש לזרעו של עובר, דמשמע דעובר היוצא אין לו תקנה בשחיטה, דהתם הסימנין כשחוטין ושוב אינן בני שחיטה להתיר כלום).

טריפות שברגל

אף שפרק זה עוסק בדיני בן פקועה, ודיני טריפות נתבארו בפרק הקודם 'אלו טריפות', שנה התנא כאן דיני טריפות שברגל בגלל הדין שבנשבר העצם ורוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו. רמב"ם.

רגל הבהמה מורכבת משלש עצמות עיקריות: א' הארכובה התחתונה (לרש"י הכונה לעצם התחתונה, והיא נקראת גם ארכובה הנמכרת עם הראש, וזה כולל את עצמות הפרסה). ב' עצם השוק (נמצאת מעל הארכובה התחתונה). ג' עצם הירך (נמצאת מעל השוק ונקראת גם קולית והיא תחובה בקצה העליון בעצם האליה). וצומת הגידין (חיבור כמה גידים יחד) נמצא בשיפולי עצם השוק סמוך לחיבורה עם הארכובה התחתונה. והארכובה העליונה היא מקום החיבור בין עצם השוק לעצם הירך.

ולהלן יבואר באלו אופנים חתך או שבר או חסר בדברים אלו מטריף את הבהמה.

ע"ו. בהמה שנחתכו רגליה, מן הארכובה ולמטה כשרה, מן הארכובה ולמעלה פסולה. וכן בניטל צומת הגידין (-למעלה מהארכובה וסמוך לה, והם אותם ג' חוטים שנוטלים מנקרי הבשר מתלולית העצם) אפילו לא נחתך העצם פסולה. -מתני'.

ללישנא קמא נחלקו בזה רב יהודה (בשם רב בשם רבי חייא) ועולא (בשם רבי אושעיא), שלרב יהודה למטה היינו למטה מהארכובה סמוך לה מיד, (ולא הארכובה העליונה שבין הקולית והעצם האמצעי), ולמעלה היינו למעלה מן הארכובה מיד, דהיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה, והוי טריפה, וכ"ש בגובהו, וארכובה היינו הארכובה הנמכרת עם הראש שהיא התחתונה. ולעולא איירי בארכובה הניכרת בגמל דקסבר שהכונה לארכובה העליונה. ולרב יהודה צ"ב מה הפסול המיוחד בניטל צומת הגידין, שהרי במקום זה כבר שנה התנא שפסול בנחתך, (ואין לתרץ דס"ל שצומת הגידים הוא מעט למעלה מן הארכובה כמ"ד לקמן, דפשיטא ליה למקשה דלא ס"ל כן, ועוד דלהדיא סבר לקמן שהוא מתחיל אפילו למטה מעט מהארכובה. תוד"ה אלא). ואין לומר דהא דפסול מן הארכובה ולמעלה היינו למעלה מצומת הגידין, דלא משמע כך במתני'. ולרב פפא שניהם מודים דאיירי בארכובה הניכרת בגמל, אלא שרב יהודה מפרש שלמטה היינו למטה מהארכובה העליונה ומצומת הגידין -למטה מאותה ארכובה ומכל העצם האמצעיית דהיינו בעצם התחתונה כשרה, ולמעלה היינו בעצם העליונה -בקולית, דהוי טריפה בכל מקום שתחתך, ובעצם האמצעיית תלוי אם ניטל צומת הגידין, ואף שלמעלה מזה לא הוי טריפה, אין בזה תימה, דאין לדמות טריפות להדדי.

צומת הגידין-

מקומם ואורכם במקום ששם מתחיל ושם כח חיות הגידים- לרבה היינו ממקום שהגידין יוצאים מהעצם החוצה ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק היא ללא בשר כשתים שלש אצבעות, והגידים אדוקים בו, וכל זמן שהם צמותים וקשורים יחד זה נחשב צומת, עד המקום שהם נפרדים זה מזה. ולרבה בר רב הונא היינו ממקום אדיקתם בעצם עד הפרק. ולרבא בריה דרבה בר רב הונא היינו מה שמעל הערקומא -העצם הקטנה המחברת את הפרקים, עד המקום שהגידים נפרדים, וזה השיעור הגדול מהשיעורים האחרים, שהוא מתחיל כבר מן העקרום שהוא מתחת העצם האמצעיית, ואם נחתך בין העצם האמצעיית לאותו מקום הוי טריפה. ויש מי שרצה לאסור אף בערקומא גופיה -בנחתכו הגידים כנגד הערקום עצמו, ואמר רבי אבא שאין הדין כך להחמיר יותר, אלא כדרב יהודה שהמקום הוא היכא דפרעי טבחי -שהטבחים פותחים (כדי להפריד את הבשר מהעצם. ל"א כדי להפשיט את עור הרגלים האחוריות), וזה למעלה מהערקום. שמואל אמר שצומת הגידין היינו ממקום שהגידין צומתים -מחוברים יחד ונראים כגיד אחד, עד מקום שמתפשטים, ואורכם בשור ארבע אצבעות, ובבהמה דקה רק המקום שהם בולטים והם קשים (וכאשר הם נכנסים לבשר הם נעשים רכים) וגדולים ולבנים הוי צומת הגידין, ולמר בר אשי אף זיגי (-צלולים ולבנים קצת) הוי צומת הגידין אע"פ שאינם לבנים. וכתב רש"י שהלכה כמר בר רב אשי, דהלכה כמותו בכל מקום חוץ משני מקומות, (וכתבו התוס' (ד"ה מר) דכן איתא גם בסדר תנאים ואמוראים, ולר"ח ולר"ת גם כאן אין הלכה כמותו). ולענין שיעור צומת הגידים כיון שלא נפסקה ההלכה וטריפות דאורייתא, הולכים אחרי המחמיר, ונמצא שממעל הערקום עד המקום שהגידים מתפצלים הוי צומת הגידים, והוי טריפה בנחתך אפילו הארכובה והעצם קיימים.

ע"ו: מנין הגידין, וכמה מהם פוסלים- יש ג' חוטים בצומת הגידים, אחד עבה ושנים דקים, לאמימר אם נחתך העבה פסול כיון דליכא רוב בנין דהוא עבה משניהם, ואם נחתכו הדקים פסול דליכא

רוב מנין. ולמר בר רב אשי פסול רק היכא שנחתכו רוב מנין ובנין, והלכה כמיותו (בכל מקום חוץ מכתב אודיאת ומיפך שבועה). ולרב יהודה לרב אם נחתך רוב גיד פסול, ולשמואל אינו פסול כשנשארו רוב הגידין, ולרבנאי שמואל מכשיר אף בנשתייר כחוט הסרבל של צמר שמעמידים את בית הצואר בחוט. וי"א שלרב צריך שישאר רוב מכל אחד, ולשמואל מספיק שליש מכל אחד.

ובעופות יש ט"ז גידין, ואם נחתך אחד מהם הוי טריפה, (ואין זה חומר בעוף מבהמה, דאם נפסק אחד מהם סוף כולם להפסק. תוד"ה איפסיק). ומר בר רב אשי סיפר שאביו הכשיר עוף שמצא בו ט"ו גידין אבל אחד היה עבה מחבירו והפרידו ומצא בו ב' גידין.

נשברה עצם הרגל ויצאה החוצה ולא נחתכה, אם רוב הבשר קיים, והיינו שעור ובשר מכסים את רובו, שחיטתו מטהרתו ומותר באכילה, ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. וכיון שיש מחלוקת אם הכונה לרוב עוביה (-שרוב **עובי השבירה** לא יצאה החוצה, ורק מיעוט העצם גלוי אבל רובו מכוסה) או לרוב הקיפה (- שאם רוב היקף הבשר שסביב לעצם במקום השבר מגולה הרי היא טריפה, אבל אם רובו מכוסה אפילו אם רוב מקום השבירה מגולה, שיצא החוצה דרך נקב קטן, מותר), לכן צריך גם רוב עוביה וגם רוב הקיפה. לתוס' (ד"ה רוב) רוב הקיפה הכונה לרוב היקף מה שנתגלה מן השבר, ומ"מ משכחת לה רוב עוביה ולא רוב הקיפה וכן להיפך, כיון שהעצם לא עגולה ממש אלא רחבה מצד אחד וצרה מצד אחר.

רב מבאר שאם העצם נשברה למעלה מהארכובה, אם רוב בשר קיים האבר והבהמה מותרים, ואם אין רוב בשר קיים שניהם אסורים, (ורישא דקתני נחתכו רגליה מן הארכובה ומלעלה, ה"ה נשבר העצם בלא רוב בשר קיים, ואגב סיפא נקט נחתכה לרבותא שלמטה אפילו נחתכו לגמרי כשרה. תוד"ה ואם). ואם נשברה למטה מהארכובה שזה המקרה במתני', אם רוב הבשר קיים שניהם מותרים, ואם לאו האבר אסור והבהמה מותרת. וכן הלכה. ושמואל סבר שבין למעלה מהארכובה בין למטה מהארכובה, אם רוב הבשר קיים שניהם מותרים, ואם לאו האבר אסור והבהמה מותרת, דכתיב "ובשר בשדה טריפה" להביא אבר ובשר המדולדלים. וחזר בו שמואל והודה לדברי רב.

ושלחו מארץ ישראל שהלכה כרב, והאבר עצמו מטמא במגע ובמשא דשחיטה עושה ניפול. ורב חסדא מקשה שמדברי ר"מ מבואר ששחיטה מטהרת גם אבר מדולדל ומבואר ששחיטה אינה עושה ניפול.

לרבי יוחנן ללישנא קמא מספיק או עור או בשר החופים את העצם, וללישנא בתרא עור מצטרף לבשר וצריך חצי עור וחצי בשר, כמו שהיה בגוזל שהכשירו רבי יוחנן בעור מצטרף לבשר, ורב נחמן דוחה שגוזל דינו שונה כיון שעורו רך ולכן העור נחשב כבשר.

ואם מכסים את העצם גידים רכים המצטרפים לבשר לכסות את רוב העצם, רבא אומר שזה כשר, שהרי רבי יוחנן אמר שגידים שסופם להקשות (רש"י בפסחים מבאר שהכונה לגידי צוואר, ודעת התוס' שהכונה לגידי הרגל כמבואר הכא, וגידי צוואר הם תמיד קשים ואין רגילות לאוכלם. תוד"ה גידין) נמנים עליהם בפסח לאכול מהם, ומבואר שדינם כבשר, ועוד שהרי התורה חסה על ממנונם של ישראל. והגמ' שואלת שהרי לריש לקיש אין נמנים עליהם בפסח, (ואף דמתני' מבואר שבסופו להקשות מטמא טומאת אוכלין, היינו משום דלטומאת אוכלין סגי בחצי לאכילה אף שאינו כבשר. ובירושלמי מבואר

שלריש לקיש לוקים משום נבילה וחשיב כבשר ומ"מ אין יוצאים בזה בפסח, דיליף מ"ואכלו את הבשר" ולא גידים. תוד"ה אל). ואף שאין הלכה כריש לקיש אלא בשלש מקומות (-שקנין פירות לאו כקנין הגוף, וחליצת מעוברת לאו שמה חליצה, והמחלק נכסיו שלא כדיני ירושה צריך לכתוב לשון מתנה לכל אחד ואחד ולא מספיק פעם אחת), רבי יוחנן עצמו חזר בו וס"ל שכל דבר שסופו להקשות אזלינן בתר סוף.

ע"ז. אם נפלה חתיכה מהעצם דינו כנשברה העצם, ואין זה חמור יותר.

כמה ספיקות בדין בשר החופה את העצם שנשברה - יש להסתפק מה הדין כשהרוב בשר מתלקט מכמה מקומות, או שהוא מרודד וקלוש, או שהוא נרקב בשיעור שהרופא מסירו בסקין (והא דאמר לעיל (נ"ג):) שאם נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו, היינו בדבר שבו עצמו תלויה הטריפות, אבל כאן שהטריפות תלויה בעצם י"ל שגם בנתמסמס עדיין הוא מגין. תוד"ה נתמסמס), או שהבשר ניקב בלא חסרון, או נסדק, או נקלף ואינו דבוק בעצם, ואת"ל שבנקלף בלא חסרון כשר יש להסתפק מה הדין אם ניטל השליש התחתון של עובי הבשר הסמוך לעצם ושני שליש העליונים עומדים באויר. (לתוס' (ד"ה דקנה) אם נדבק העור בליחה של הבשר זה מעלה ארוכה וכשר), ואם נחתך מעל השבר כמין טבעת, יסרוט שם ע"י עצם וע"י שיצא דם הבשר יתחבר, ואם הבשר התחיל להתחבר בחזרה כשרה, אבל אם יסרוט ע"י ברזל זה יעשה חריצים ומכאיב המכה.

דיני שליא

שליא בלשון חז"ל הכונה לכיס מלא נוזלים שבו גדל העובר, שכשמגיע זמן העובר לצאת הוא קורע אותו ויוצא, (בזמננו מכנים שליא גוש בשר ודם שאליו העובר מחובר בחבל הטבור, שהוא יוצא אחרי לידת העובר). ויבואר להלן האם הוא ניתר באכילה ע"י שחיטת הבהמה לפני שיצא, והאם הוא מטמא מדין אוכל או מדין נבילה, והאם כשיצאה מקצת השליא לפני שחיטת האם מותרת השליא באכילה, או שחוששים שבתוך השליא היה הולד, וכן כאשר השליא קשורה לולד האם חוששים שבשליא היה עוד ולד או לא, ומה הדין בשליא של מבכרת האם יש בה קדושת בכורה או לא.

השוחט בהמה ומצא בה שליא, מותרת באכילה ע"י שחיטת האם, ואינה אבר מן החי, דכתיב "כל בבהמה תאכלו", ואינה מטמאה לא טומאת אוכלין דאינה נחשבת אוכל, ולא טומאת נבילות אם מתה הבהמה, ואם חישוב עליה לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין אם נגעה בטומאה, דמחשבה משויא ליה אוכל, אבל לא טומאת נבילות דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא.

ע"ז: שליא שיצאה מקצתה לפני שחיטת האם אסורה באכילה אע"פ שאין לומר שכל מיחוי הולד היה שם, דאין שליא בלא ולד ושמא באותו מקצת יצא הראש והרי הוא כילוד לפני השחיטה, ואסמכוה אקרא דכתיב "אותה" ולא שליתה. ואם השליא קשורה לולד שראשו ורובו בפנים, השליא מותרת, ואין חוששים לולד אחר, ואם אינה קשורה לולד שבפנים, לרבי אלעזר אסורה דחוששין לולד אחר, ולרבי יוחנן אף בזה מותרת מפני שתולים אותה בולד שבפנים, ורק כשאין ולד אסורה מפני שתולים שמיחוי הולד נמצא באותה שליא, ובברייתא איתא שלרבנן דס"ל כל שאין בו צורת אדם אינו ולד המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהם, בזמן שקשורה עמהם אין חוששים לולד אחר, ואם נפתח הקבר בלא דם דהויא לידה יבשתא טהורה, ואם אינה קשורה חוששים שיש כאן שתי ולדות, (התוס' ד"ה

הריני) לומדים מזה דהיינו לר"מ, דס"ל בהמה מין ולד, וחומר הולד השני משכחת לה כשהבהמה זכר, או כשהשליא יצאה ביום אחר, אף לפ"ז קשה אמאי לא נקט תשב לזכר ולנקיבה ולנדה, דשמא אין כאן ולד, ולרש"י דאתיא כרבנן ניחא), דשמא נימווח שפיר של שליא וזה היה ולד גמור נקיבה, ותשב עליו שבועיים כמו בלידת נקיבה, ושמא נימווחה שליתו של השפיר שבפנים ואין כאן ולד כלל וממילא אין לה כלל ימי טוהר, (אבל אם לא נמצאה צורה זו עימה נותנים לה עכ"פ ימי טוהר של זכר, דאין שליא בלא ולד, כמו במפלת שליא), ומבואר כרבי אלעזר. והמפלת נפל תולים השליא בולד עד ג' ימים (תוד"ה המפלת), ואין זה תלוי בכאורחיה אלא בצורה, דבצורת אדם רגילה השליא להתעכב, משא"כ בצורת בהמה חיה ועוף אפילו מעי אשה. (תוד"ה הריני). ואף דקתני שמא והיינו דהוי ספק, וא"כ ביצאה מקצתה הוי ספק ספיקא דשמא לא יצא שם הראש, מ"מ אסורה באכילה אטו יצא רובה. אי נמי הא דקתני שמא היינו בשליא שאחר הולד. אבל קודם הולד הוי ודאי ולד אחר, ור"א מיירי בקודם הולד. תוס' שם.

טומאת עור - עור אינו מטמא טומאת אוכלים, אא"כ שלקו. (ומ"מ אינו נאכל בפסח, דבעינן שיהא נאכל בשילקא שלא ע"י הדחק. תוד"ה עור). וכן עור אינו מטמא טומאת נבילות כשאין עליו כזית בשר, וה"ה בקולית סתומה. תוד"ה ולא), דכתיב "בנבלתה" ולא בעור או בעצמות או בגידין או בקרניים או בטלפים, ואפי' עשאם ציקי קדירה -שבישלם הרבה עם תבלין. ורב יצחק בר נפחא מסתפק אם עור חמור שהוא קשה ומאוס ששלקו (-בישלו הרבה מאד) מטמא טומאת אוכלין כשאר עורות, או דשאני עור חמור דמאיס.

הנאה מהשליא במבכרת או בקדשים - בהמה המבכרת שהפילה שליא מותר להשליכה לכלבים ולא חוששים שזו שלית בכור, דסמוך מחצה נקיבות למיעוט היולדות נדמה כגון רחל שילדה מין עז, וכתיב "אף בכור שור" – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, והוון להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן. (ומבכרת שהטילה חררת דם, מדינא ישליכנה לכלבים וכמו בשליא, ורבנן גזרו לקבורה כדי לפרסם שנפטרה מן הבכורה. תוד"ה סמוך). ובבהמת קדשים תיקבר, כיון שרוב הנולדים מקדשים הם קדושים, (נקט רוב משום דאיכא נדמה דאינו קדוש, וכמ"ד ולדות קדשים בהוויתן הם קדושים, ומ"מ נפל קדוש דילפינן מבכור. אי נמי סוגיין כמ"ד במעי אמן הם קדושים, ונדמה קדוש כמבואר בתמורה אפילו בכלאים, ונקט רוב משום דאיכא דמות יונה דלא קדיש. תוד"ה רובא), ואין קוברים אותה בפרשת דרכים כדרך המנחשים לקבורה שם שלא תפיל עוד, ואין תולים אותה באילן, משום דרכי האמורי -ניחוש, דכתיב "לא תעשה כמעשיהם.

ע"ח. דרכי האמורי - כל דבר שיש בו רפואה כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה אין בו משום דרכי האמורי, וכל דבר שאין בו משום רפואה כגון דבר שעושים לא על החולי, כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכדומה שדומים לניחוש, יש בו משום דרכי האמורי. ואילן המשיר פירותיו מותר לטוענו באבנים כדי להכחיש את כוחו מפני שהפירות נושרים מרוב שומנו של האילן, וכן מותר לצובעו בסיקרא לסימן שהוא משיר פירותיו, כדי שאנשים יראוהו ויבקשו עליו רחמים. ומטעם זה מותר לתלות אשכול תמרים על דקל, דכל מי שאירע לו דבר צריך להודיע לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, כדמצינו במצורע "טמא טמא יקרא".

אותו ואת בנו

איסור שחיטת "אותו ואת בנו"

כתיב "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ואיסור זה אוסר לשחוט באותו יום אם ובנה, ויש אוסרים גם אב ובנו, ובפרק זה יבואר באלו בעלי חיים נאמר האיסור, באיזה צורה זה נאסר, מה הדין בקדשים (וכן בפרת חטאת ועגלה ערופה וכדומה), ומה הדין בשחיטה שאינה ראויה, חיוב מלקות על איסור זה, ועוד מדיני האיסור. עוד יבוארו כמה מדיני כוי וכלאים, אגב הנדון אם יש בהם איסור אותו ואת בנו.

איסור אותו ואת בנו נוהג בארץ ובחו"ל דחובת הגוף נוהגת אף בחו"ל, (ואף שאין בזה חידוש, זה נכתב בכל אלו הפרקים אגב ראשית הגז ששם יש בזה מחלוקת. תוד"ה אותו), ואף בזמן שאין בית המקדש קיים (דסד"א אמינא דכיון דכתיב לענין קדשים, לא ינהוג אלא בזמן דאיכא קדשים, ואגב זה נקט האי דינא בשאר הפרקים. (תוס' שם), ונ"מ לא איצריך קרא להכי, דאף שלא בפני הבית ניתן להקדיש קדשים. תוד"ה א'), בין בחולין בין בקדשים. (וע"ע לקמן (דף פ') כמה אופנים בחולין וקדשים, מתי חייב מלקות או כרת ומתי פטור, ומתי השחיטה כשרה ומתי היא פסולה).

מנלן שאותו ואת בנו נוהג בקדשים ובחולין- דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד וכו' ירצה לקרבן וכו', ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן שנוהג בקדשים, וחולין גם בכלל האיסור, ד"שור" הפסיק הענין, ואין לומר שהאיסור הוא רק בחולין, דו' מוסיף על ענין ראשון. וכתבו התוס' (ד"ה מנין) דשאלת הגמרא היא בגלל ש"שור" הפסיק הענין והו"א דאתא למעוטי קדשים, דאם בא לומר שזה נוהג גם בחולין ולא רק בקדשים, א"כ ליכתביה שלא בענין קדשים, ולמסקנה צ"ל שזה נכתב בקדשים לאיזה דרשה.

ע"ח: איסור אותו ואת בנו נוהג גם בכלאים -)

רחל שילדה מן התיש ושחט אותה ואת בנה) **ובכוי**, אף שכלאים פסולים להקרבה, ואף שרבא אמר שבכל מקום שנאמר "שה" זה בא למעט כלאים דכתיב "שה כשבים ושה עיזים" ולא כתיב שה כשבים ועיזים, שמע מינה דלא מיקרי שה עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עיזים, אבל אחד כשב ואחד עז לא הוי שה, הכא כתיב "**אן** שה" לרבות כלאים, ולחלק (לומר שהחיוב הוא לא רק כששחט שור ובנו ושה ובנו שלא אחד מהם) לומדים מהא דכתיב "בנו" בלשון יחיד, ואין לומר שהאיסור הוא כששחט שור ושה ובנו של אחד מהם, דכתיב "אותו", וחנניה (דלהלן) שלומד מ"אותו" דרשה אחרת, סובר כרבי יונתן שא"צ "או" בשביל לחלק וכל היכא דכתיב פלוני ופלוני משמע או זה או זה, ורק היכא דכתיב "יחדיו" הכונה לשניהם, (ורבי יאשיה סובר שצריך "או" כדי לחלק, ובהא דכתיב "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" לומד רבי יאשיה לחלק מ"אביו ואמו קלל" שבתחילה סמך הקללה לאביו ובסוף סמך הקללה לאמו).

וכתבו התוס' (ד"ה ועוד) דלא גמרינן שור שור משבת ש'אותו ואת בנו' נוהג אף **בחיה**, דכיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת לא ילפינן כלל, ועוד דאי משבת ילפינן א"כ שה דכתב רחמנא למה לי, ועוד דומיא דקדשים דלא שייך בחיה.

אותו ואת בנו בזכרים ובנקבות-

לרבנן איסור אותו ואת בנו נוהג רק בנקבות -אם ובנה ולא בזכרים דאין חוששים לזרע האב, ואם שחט זכר מותר לשחוט בנו ובתו, כדמצינו ששילוח הקן נוהג רק

בנקבות דכתיב "והאם רובצת", ואין לדחות דשילוח הקן אינו נוהג אלא באינו מזומן דכתיב "יקרא" למעט עוף שלו, משא"כ אותו ואת בנו שנוהג גם במזומן וכיון שהוא חמור יהא נוהג גם בזכרים, דכיון דכתיב "אותו" אחד ולא שנים, לומדים משילוח הקן שזה נוהג רק בנקבות. ואם תדחה לימוד זה ותאמר ש"אותו" זכר משמע, יש ללמוד מדכתיב "בנו" והיינו שיהיה כרוך אחריו, שזה נקבות.

ע"ט. ולחנניה האיסור נוהג אף בזכרים, ד"אותו" משמע זכר, ו"בנו" משמע נקיבה. ושמואל פסק כחנניה. ואף שבכתובות (ק"א:י) פוסקים כרבי יהודה בפרדות, אין להתיר לשחוט האב והבן, דמסיק בסמוך שלרבי יהודה יש ספק אם חוששים לזרע האב, וכן פסק ר"ת שאותו ואת בנו נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות. תוד"ה עי"ל.

דיני פרדות הבאים מסוס וחמור

אסור להרביע ב' מיני בעלי חיים זה בזה דכתיב "בהמתך לא תרביע כלאים", וכן אסור לחרוש בשני מינים יחד דכתיב "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". ולהלן יבואר מה הדין בבהמה שאביה ממין ואחד ואמה ממין אחר, האם היא נחשבת כמין אמה, או שחוששים לזרע האב, ונ"מ לדיני כלאים וחרשיה.

במי הם מותרים- הנולדים מסוס נקיבה ואביהם חמור, לרבי יהודה אסורים בסוס ואסורים בחמור, אבל מותרים זה בזה, דאף אם חוששים לזרע האב מ"מ שניהם אביהם חמור, ולא אמרינן דאתי צד סוס ומשתמש בצד חמור ואתי צד חמור ומשתמש בצד סוס, דגדר איסור כלאים הוא להרביע ב' מינים, וכאן זה אותו מין, ולהכי לא דמי לחצי עבד וחצי בן חורין דאסור בכמותו. (תוד"ה מהו). אבל הנולדים מסוס ואביהם חמור אסורים באלו שנולדו מחמור ואביהם סוס, וכן אסורים במין אמו, דרבי יהודה מסתפק אם חוששים לזרע האב או לא, ונ"מ שהנולד מתערובת אסור עם אמו. ולחכמים כל מיני פרדות אחת הן, דס"ל כחנניה שחוששים לזרע האב, ושניהם בני סוס וחמור.

בדיקת מין האם- אפשר לבדוק את מין האם, שאם קולו עבה או שאזניו גדולות וזנבו קטן אמו היא חמור, ואם קולו צלול או שאזניו קטנות וזנבו גדול אמו סוס.

כלאים בפרדות- רבי אבא אמר לשמשו לקחת ב' פרדות שהם דומות זה לזה באזנים ובזנב, דס"ל שאין חוששים לזרע האב וממילא אם אחד אמו חמור והשני סוס הוי מנהיג בכלאים, וס"ל שסימנים שעל פיהם מחזירים אבידה דאורייתא, דאם זה תקנה דרבנן, זה דיוקא בממון, דבאיסורא לא מצו מתקני.

דיני כוי וכלאים

הסוגיא דלהלן עוסקת בבעלי חיים שהם כלאים, והיינו שנולדו מתערובת של שני מינים, או בכוי הבא מן התיש ומן הצביה (ויש שיטה שכוי הוא בריה בפני עצמה), והגמרא מבארת האם נוהג בהם איסור אותו ואת בנו, ומצות זרוע לחיים וקיבה, והאם מותר לשוחטם ביום טוב, שכיון שאיסור אותו ואת בנו ומצות זרוע לחיים וקיבה נאמרו בבהמה ולא בחיה, ומצות כסוי הדם נאמרה בחיה ולא בבהמה (ואם הוא ספק אין לשוחטו ביו"ט מפני שיהיה אסור לכסות את דמו ביו"ט), ממילא הדבר תלוי אם חוששים לזרע האב, והאם כאשר התורה אמרה שדינים אלו נאמרו בבעלי חיים מסוימים הכונה גם כאשר לא כולו מאותו המין (-שה ואפילו מקצת שה) או לא, האיסור נוהג רק ב"שה" שלם או גם במקצת שה).

ע"ט: אותו ואת בנו בכלאים ובכוי-

איתא בברייתא שלחכמים איסור אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי הבא מן התיש ומן הצביה, אע"ג דכתיב "שור או כבש" ולא כתיב צבי ואיל, ולרבי אליעזר רק בבא מן העז ומן הרחל נוהג האיסור, ולא בכוי.

רב חסדא מבאר שהכוי שנחלקו בו אינו כמ"ד שהוא בריה בפני עצמה, אלא היינו בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן או בת והוא שחט את שניהם, שלרבנן אסור דחוששים לזרע האב ויש באם הזאת מקצת שה ו"שה" אמר רחמנא - אפי' מקצת שה, ולר"א אין חוששים לזרע האב. אמנם תיש הבא על הצביה וילדה ושחט את הצביה ובנה ביום אחד פטור לכו"ע, דהאיסור הוא בשה ובנו ולא בצבי ובנו. ואם צבי בא על תיישה וילדה ושחט את התישה ובנה חייב לכו"ע, דיש כאן "שה" ו"בנו" אפי' כל דהו.

מסקנת הגמ' (פ.) שגם חכמים וגם ר"א מסתפקים אם חוששים לזרע האב, וממילא בתיש הבא על הצביה לרבנן יש איסור, דדילמא חוששים לזרע האב ואמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א מותר, דאף אם חוששים לזרע האב לא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה. ובצבי הבא על התיישה, לרבנן מלקים אותו, דאף אם חוששים לזרע האב יש כאן מקצת שה, ולר"א אסור דילמא חוששים לזרע האב, ואינו לוקה משום דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה.

שחיטת כוי וכסוי דמו ביו"ט- איתא במתני' שכוי אין שוחטין אותו ביו"ט מפני שא"א לכסות את דמו ולדחות יום טוב מספק אם שחטו, ואם שחטו אין מכסים את דמו. הגמ' שואלת שתיש הבא על הצביה מותר לשחוט את הולד ולכסות את דמו לכו"ע ד"צבי" ואפי' מקצת צבי, (ואף שדם חיה ובהמה שנתערב אין מכסים ביום טוב (ביצה ח:), הכא כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות. תוד"ה בין). וצבי הבא על התיישה, לרבנן מותר לשחוט את הולד, אבל אסור לכסות את דמו דמספקא להו אי חוששין לזרע האב, אבל מלקות ליכא דהתראת ספק לאו שמה התראה ואין מלקות בלא התראה, ולר"א ישחוט לתחילה ולא יכסה. ומסקנת הגמ' דמתני' איירי בצבי הבא על התיישה, ובין לרבנן ובין לר"א יש ספק אם חוששים לזרע האב, ואין שוחטין היינו לרבנן שמא חוששים וחייב בכסוי משום מקצת צבי, ושמא אין חוששים ואין אפי' מקצת צבי. ובתיש הבא על הצביה מותר לשחוט ולכסות לרבנן, דיש כאן ודאי מקצת צבי. וכן לר"א בתיש הבא על הצביה אסור לשחוט שמא חוששים לזרע האב וליכא אלא מקצת צבי ואין בו כסוי, ושמא אין חוששים וכולו צבי וחייב בכסוי.

זרוע לחיים וקיבה בכוי ובכלאים- לת"ק זרוע לחיים וקיבה נוהגים בכוי ובכלאים אף שאינם נוהגים בחיה דכתיב "אם שור אם שה", ולרבי אליעזר כלאים מעז ורחל חייבים במתנות, וכוי פטור. הגמ' אומרת שאם נאמר שרבנן מסתפקים אם חוששים לזרע האב ולרבי אליעזר אין חוששים לזרע האב, א"כ תיש הבא על הצביה, לרבי אליעזר פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולרבנן ג"כ יהיה פטור מחצי מפני שהוא רק חצי בהמה, ועל החצי השני נימא המוציא מחבירו עליו הראיה, ובצבי הבא על התיישה לרבנן חייב בחצי מתנות ולר"א יהיה חייב בכל המתנות. ומכח זה הגמ' מוכיחה שרבנן ור"א שניהם מסתפקים אם חוששים לזרע האב,

ונחלקו בצבי הבא על התיישה, שלרבנן חייב לפחות בחצי מתנות, דאף אי חוששין לזרע האב אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, אבל בתיש הבא על הצביה פטור אף לרבנן, דשמא אין חוששים לזרע האב. וכתבו התוס' (ד"ה עייל) שלרבי יוחנן (קל"ב.) רבנן מחייבים כוי בכל המתנות, וצ"ל דהיינו תייש הבא על הצביה, ובין אם חוששים לזרע האב ובין אם אין חוששים לומדים מ"אם" לחייבו במתנות, והא דבכהאי גוונא לר"א חלבו אסור, היינו משום דילפינן מ"כל חלב" לרבות כוי. אי נמי לרבי יוחנן ר"א מסתפק אי שה ואפילו מקצת שה, ולכך חלבו אסור, ומה דפליג באותו ואת בנו לא בא להתיר אלא לפטור ממלקות.

פ. מהו כוי- לת"ק כוי הוא איל הבר, וכן סובר רב נחמן, (ולדבריהם הוא חיה גמורה, ושוחטים ומכסים את דמו ביו"ט, דאם הוא בהמה היינו רשב"ג. (תוד"ה זה). וקשה דכיון דלא חשיב ליה בהדי חיות היה לו להיות בהמה. תוד"ה מדחשיב.) וי"א שכוי הוא הבא מן התיש ומן הצביה. ולרבי יוסי כוי הוא בריה בפני עצמה ואינו כלאים (דס"ל שחיה ובהמה אינם מתעברים זה מזה), ולא הכריעו חכמים אם הוא חיה או בהמה (שאף שיש סימנים בקרניים, אפשר שלא היו יכולים לברר אם הם חדודות וכרוכות יפה. תוד"ה ולא), וכן סובר רב יהודה, אמנם רב יהודה מודה שרבי אליעזר וחכמים סברים שכוי בא מכלאי בהמה וחיה, וחיה מתעברת מבהמה. ולרשב"ג כוי הוא מין בהמה, ובית דושאי היו מגדלים מהם עדרים.

דין עיזי יער- לרב המנונא הם כשרים למזבח, דס"ל כרבי יצחק שהפסוק מנה את עשר הבהמות המותרות באכילה "שור שה כשבים ושה עיזים איל צבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר" ואין לנו עוד בהמות וחיות כשרות בעולם, ומכך שלא נמנו בחיה מבואר שהם בהמות, ואין לדרוש פרט וכלל שהכלל בא להוסיף על הפרט, דא"כ למה צריך עשר פרטים, והגמ' שואלת אולי הם ממין אקו או תאו (וכרבי יוסי שתאו הוא מין חיה, דלרבנן שהוא מין בהמה הוא כשר לגבי מזבח. תוד"ה ודלמא) או זמר. ואמימר התיר את חלבם דס"ל שזה חיה, ואבא בריה דרב מנימין מסתפק אם הם כשרות למזבח, ורב הונא בר חייא אמר שהם מותרות כיון שזה ממין עז, (ורק בשור הבר לחכמים הוא מין בהמה, דתאו מתרגמים תורבלאה, ולרבי יוסי הוא מין חיה שהרי הוא נכתב בין החיות), והגמ' שואלת שמא הוא ממין אקו או תאו או זמר.

אותו ואת בנו בחולין וקדשים בפנים ובחוץ

הסוגיא דלהלן (מתני' ע"ח. והגמרא כאן) עוסקת ב"ב מקרים של שחיטת שתי בהמות בזה אחר זה ששיין לעבור בהם על ג' איסורים, אותו ואת בנו, חולין בעזרה, ושחוטי חוץ. איסור אותו ואת בנו נוהג בין בחולין ובין בקדשים, החיוב עליו הוא מלקות, אבל הבהמה מותרת באכילה. שחיטה בעזרה אסורה רק בחולין, ואין עליה מלקות מפני שזה איסור עשה, אבל הדבר פוסל את הבהמה מאכילה. שחיטה מחוץ לעזרה אסורה רק בקדשים, והעונש על זה הוא מלקות וכרת. אמנם בהמה שאמה או בתה נשחטו ביום זה, מלבד איסור אותו ואת בנו חל עליה ג"כ דין 'מחוסר זמן' לפוסלה לקרבן, דבר הגורם שלא יהיה בה איסור קדשים בחוץ, ומאידיך זה גורם לאיסור נוסף לשוחטם בפנים. ולהלן יבוארו י"ב המקרים ששייכים בזה, ובכל מקרה יבואר האם השחיטה כשרה או לא, ומהו העונש של השוחט.

השוחט חולין בחוץ אותו ואת בנו, שתי הבהמות כשרות לאכילה, אבל השוחט חולין בפנים שתיהן פסולות משום חולין שנשחטו בעזרה, ובקדשים השניה

פסולה אפי' שחטהה בפנים משום מחוסר זמן, והראשונה פסולה אם שחטה בחוץ משום שחוטי חוץ. ולענין עונש השוחט, בין בחולין בין בקדשים בין בפנים בין בחוץ חייב מלקות על השניה משום אותו ואת בנו, אבל אינו חייב כרת משום שחוטי חוץ, דכיון שנשחטה אמו אין הבן ראוי להשחט בפנים, דפסול משום מחוסר זמן, ואין חייבים משום שחוטי חוץ אלא בראוי לפנים, דכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו". ועל הראשונה אם היא חולין, או בקדשים ושחטה בפנים, ליכא עונש, ואם היא קדשים ושחטה בחוץ חייב מלקות וכרת משום שחוטי חוץ. (ודלא כמ"ד שחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתם. ויש עוד ד' מקרים: חולין בפנים וקדשים בחוץ או איפכא, חולין בחוץ וקדשים בפנים או איפכא, ותנא ושייר, ואם בכל אלו שמנה התנא יש חידוש אתי שפיר, דבד' אלו אין חידוש. תוד"ה הראשון). (מתני' ע"ח.).

ולרבי שמעון דס"ל ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה דקתני (פ"א:) רבי שמעון פוטר בשור הנסקל, אמר רבי אושעיא שאינו לוקה על השני אם שחיטת הראשון אינה ראויה, וכגון שהראשון היה קדשים בחוץ דהוי כהריגה כיון דאינו שחיטה ראויה, ואם שחט את השני שהוא קדשים בחוץ חייב גם כרת דלענין שחוטי חוץ התורה מחייבת גם בשחיטה שאינה ראויה, משא"כ בשאר דברים, ואם שחט את השני בפנים אינו לוקה, דהוי שחיטה שאינה ראויה כיון שכל כמה שלא זרק את הדם אין הבשר מותר באכילה, (ואפילו אם שחט את השני אחרי שנזרק דם הראשון נחשבת השחיטה ראשונה אינה ראויה, כיון שבשעת השחיטה עדיין לא היתה ראויה, ואע"פ שלר"ש כל העומד ליזרק כזרוק דמי, היינו דווקא לאחר שנתקבל בכוס כמבואר בפסחים (י"ג:), ועוד כיון דעל ידי שחיטה לבד לא הותר הבשר אי לאו דכזרוק דמי, לא חשיבא שחיטה ראויה, ורק לגבי נותר סובר ר' אושעיא דעומד ליזרק כזרוק, דעי"ז חשיב כ'אוכל'. תוד"ה דכמה), ויש בזה חידוש שלא אומרים שכיון שבנחר בהמה וזרק את דמה זה לא מתיר את הבשר, וא"כ זו שחיטה ראויה, קמ"ל.

פ: מלקות משום מחוסר זמן- השוחט קדשים בפנים אחר שחיטת האם, י"א שלוקה גם משום מחוסר זמן לגבוה שחייב על השחיטה אע"פ שאינה הקרבה, דילפינן מ"ושור ושה שרוע וקלוט וכו' " שכל הפסולים שנאמרו בשור ושה הרי הם ב"לא ירצה", וקשה אמי לא הוי לאו שבכללות שאין לוקים עליו. תוד"ה ויליקי. (ובמתני' לא נשנו לאוים נוספים אלא רק במקום שאינו עובר על "אותו ואת בנו"). ולרבי זירא אינו לוקה על לאו זה מפני שהכתוב ניתקו לעשה, דכתיב "שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לי", (דמשמע שבתוך זמנו הוא בלא ירצה אלא הניחו לאחר זמנו וירצה, וכיון שהלאו בתוך זמנו והעשה לאחר זמנו הוי לאו הניתק לעשה, משא"כ עשה דשילוח הקן שהוא לפני הלאו, לא הוי ניתק לעשה ולוקים עליו. רש"י. ולתוס' (ד"ה הנח) לא חשיב ניתק לעשה כיון שאם עבר על הלאו לא שייך העשה, דלא דמי לנותר וגזילה, (ואף לרבי ירמיה (יומא ל"ו:) שלא דנבילה חשיב ניתק לעשה דכתיב "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", שאני התם שהעשה נכתב מיד אחרי הלאו. ולכן ביארו התוס' שמזה שכתוב בו עשה ש"מ שהוא לא נכלל בלאו ד"לא ירצה" של שאר הפסולים, אלא ניתקו לעשה ולית ביה אלא עשה), ולאו הבא מכלל עשה הוא עשה, (ומהא דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה" לומד רבי אפטוריקי שבליל שמיני ראוי להקדישו, ולהקרבה הוא ראוי רק ביום השמיני, ואף דבלאו הכי אין מקריבים קדשים בלילה, ג"מ לר"ש שבלילה אם עלה לא ירד, דהכא אם עלה ירד כיון דעדיין לא הגיע זמנו, וכן ג"מ

דפסול גם בבמה אף לר"ש שמכשיר שחיטת לילה בבמה. תוד"ה יום).

פ"א. עוד בשיטת ר"ש בדין אותו ואת בנו בקדשים-

רב המנונא אמר שלר"ש אין איסור אותו ואת בנו שייך בקדשים כלל, דכל שחיטת קדשים נחשבת אינה ראויה.

רבא מביא שדעת ר"ש שאם שחט קדשים בפנים ואח"כ שחט את בנו קדשים בחוץ, עובר בלא תעשה של שחוטי חוץ על השני אע"פ שאינו בכרת כיון שאינו ראוי לפנים, ואי נימא שלר"ש אין איסור אותו ואת בנו בקדשים למה אינו חייב כרת. ולכן מבאר רבא שלר"ש אין מלקות על אותו ואת בנו בקדשים, דכיון שבלא זריקה לא הותר הבשר, הוי התראת ספק על השחיטה שמא לא תבוא לידי זריקה והויא שחיטה שאינה ראויה, והתראת ספק לא שמה התראה. רש"י מקשה שאין כאן אפילו התראת ספק, דהשני פסול משום מחוסר זמן מדין אותו ואת בנו ואינה שחיטה ראויה, ולכן גורס רש"י שאין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים, דאם הראשון נשחט כדין חל על השני איסור אותו ואת בנו ושחיטת השני אינה ראויה כיון דהוי מחוסר זמן. (והתוס': פ:) ד"ה שחיטה) הוכיחו ממתני' דזבחים שלר"ש היה לוקה משום אותו ואת בנו כשהשני הוא קדשים, דכיון שאסר הכתוב גזה"כ שילקה אע"ג דלשאר מילי הוי שחיטה שאינה ראויה, כמו שחייב לר"ש בשחוטי חוץ אע"ג דלשאר מילי הוי שחיטה שאינה ראויה, ורק בגלל שזה התראת ספק שמא לא יזרוק אינו לוקה. עוד כתבו התוס' (ד"ה דכמה) שאף שלר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי, הכא כיון שהוא מחוסר זמן ואין מצוה לזרוק לא הוי כזרוק). ומטעם זה אף אם הראשונה חולין אין לוקה על הקדשים, אבל אם הראשונה קדשים והשניה חולין לוקה על השניה.

פ"א: עוד אמר רבא שאם הקדשים הם עולה, דהוי שחיטה שאינה מתירה לאכילה, אף אם שחט עולה וזרק דמה ואח"כ שחט חולין אינו לוקה. ולרבי יעקב חייב, דאכילת מזבח שמה אכילה, דכתיב "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו", בשתי אכילות הכתוב מדבר לענין פיגול אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח שאם שחט ע"מ לאכול חוץ לזמנו או ע"מ להקטיר חוץ לזמנו הוי פיגול. וכתבו התוס' (ד"ה עולה) שלענין טומאה בעולה ובאימורים, אף דלענין טומאה בעינן 'אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים', אכילת מזבח שמה אכילה, אבל בשחיטה בעינן שחיטה הראויה לאדם דומיא ד"וטבוח טבח והכן".

שחיטות שאין בהם איסור אותו ואת בנו

כתיב "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן שאיסור זה שחייבים עליו מלקות נוהג רק ב'שחיטה' ולא בהריגה בצורה אחרת, כמו כן רבי שמעון ססובר ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ממילא אין בה איסור אותו ואת בנו, ולפ"ז יבואר להלן בכמה אופנים האם חייב בהם משום אותו ואת בנו או לא.

שחיטה שאינה ראויה- השוחט ונמצא טריפה, או שור הנסקל לאחר שנגמר דינו שהוא אסור באכילה אפילו אם שחטו, לחכמים חייב משום אותו ואת בנו, ולר"ש פטור כיון דהוי שחיטה שאינה ראויה.

הריגה- השוחט ונתנבלה בידו שלא מדעת, והנוחר והמעקר סימנים מדעת, פטור משום אותו ואת בנו אפילו לרבנן, דליכא שחיטה כלל, משא"כ לעיל דאיכא שחיטה מעלייתא ודבר אחר גרם לה ליפסל.

השוחט לשם עבודה זרה, אם הראשונה לשם עבודה זרה והשני לשולחנו, לרבנן חייב דדנים אותו

בתחילה על השחיטה השניה ומלקים אותו משום אותו ואת בנו, ואח"כ דנים אותו על הראשונה והורגים אותו, אי נמי בשני בני אדם, ולר"ש פטור, ואם השניה לשם עבודה זרה, אף לרבנן פטור, דקם ליה בדרבה מיניה, ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא משום עבודה זרה, לרבי יוחנן לוקה דס"ל שחייבי מלקות שוגגין אין בהם דין 'אינו לוקה ומשלם' כיון שבפועל אינו לוקה, וכן בחייבי מיתות שוגגין, ולריש לקיש כיון שאם התרו בו פטור, אף בלא התרו בו פטור. ומחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש היא בין במזמן יחד עם מיתה או מלקות, ובין במלקות יחד עם מיתה.

השוחט פרת חטאת -פרה אדומה, שאינה לאכילה, במתני' איתא שלחכמים חייב משום אותו ואת בנו ולר"ש פטור, ואמר רבי יוחנן שזו אינה משנה, דבפרת חטאת אף לר"ש חייב, דחשיב שחיטה הראויה, כיון שהיתה לה שעת הכושר להאכילה אף לעצמו משנשחטה, דאפשר לפדותה אם מצא נאה הימנה אפילו כבר נשחטה והיא על גב מערכתה, וקסבר כל העומד לפדות כפדוי דמי וקרינן ביה שאתה יכול להאכילו לאחרים, (ואחר הזאה א"א לפדותה, ולא אמרינן כל העומד להזות כמזוזה אלא משנתקבל בכוס, ומהאי טעמא קדשים קודם שחיטה אינם מקבלים טומאה אף שמצוה לשוחטם. ושעיר המשתלח למאן דשרי אברים בהנאה לא אמרינן דכל העומד לדחות כדחוי דמי ויקבל טומאת אוכלין, דחיותה מטהרתה, כמו דגים ובן פקועה שהם מותרים בלא שחיטה. תוד"ה הואיל), דמהאי טעמא פרה מטמאה טומאת אוכלין אף שלר"ש איסורי הנאה כגון שור הנסקל ופטר חמור אין מטמאין טומאת אוכלין, דכתיב "מכל האוכל אשר יאכל" - אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל. ואף שבלאו הכי פרה אדומה מטמאה אדם ובגדים, (ואף שאינה מטמאה אדם ובגדים במגע, אלא רק את המתעסקים בה, י"ל שכוונת רש"י דהואיל וסופה לטמא טומאה חמורה את המתעסקים בה, מטמאה טומאת אוכלין בלא הכשר מים ושרץ. אבל באמת גם זה לא קשה, דמ"מ בעינן שיהיה 'אוכל', ואם א"א להאכילו לאחרים אין בו טומאת אוכלין לר"ש. תוד"ה פרה), נ"מ בבשר שחיפהו בפחות מכביצה בצק, אי משוית לה אוכל הפרה מצטרפת לבצק והבצק מקבל טומאה אם יגע בטומאה, ומטמא שאר אוכלין, אבל אם אינה נחשבת אוכל אין הבצק מקבל טומאה כיון דלית ביה שיעורא, ואם אוכלין אחרים נגעו בבצק ולא בנבילה אינם מקבלים טומאה.

פ"ב. השוחט עגלה ערופה
במתני' איתא שלחכמים חייב משום אותו ואת בנו ולר"ש פטור. הגמרא שואלת מהא דאיתא בסוטה שאם נמצא ההורג לפני עריפת העגלה תצא ותרעה בעדר כשאר חולין, ומבואר שאינה נאסרת מחיים ואם שחטה מותרת. (ואין לומר שהיא נאסרת מחיים, ומה שתרעה זה בגלל שהופרשה בטעות, דמסתמא הופרשה לגמרי, דלא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג. תוד"ה והתנן). הגמרא אומרת שריש לקיש ורבי ינאי סוברים שעגלה ערופה נאסרת מחיים משעת ירידתה לנחל איתן, (וטעמא דרבי ינאי משום דכפרה כתיב בה כקדשים, וקדשים נאסרים מחיים, ו"ועפרו שם" איצטריך לאוסרה לאחר עריפה, דלא נימא שהיא מותרת כיון שנתקיימה מצוותה. תוד"ה אמר), וממילא לר"ש אם נשחטה אח"כ זו שחיטה שאינה ראויה, (ולריש לקיש גם ציפורי מצורע שהם אסורים בהנאה נאסרים משעת לקיחה עד שישלח את הצפור החיה גזירה שוה 'קִיחָה קִיחָה' מעגלה ערופה, אמנם עגלה ערופה אינה נאסרת משעת לקיחה אלא משעת ירידתה לנחל איתן, כיון שיש זמן אחר לאוסרה, אבל ציפורי מצורע אין זמן אחר לאוסרם). ולרבי יוחנן אין עגלה ערופה נאסרת אלא משעת שחיטה (וה"ה ציפורי מצורע, והמשולחת מותרת, דכתיב "ושלח את הצפור החיה" ולא

אמרה תורה שלח לתקלה), וממילא משנתינו אינה משנה, דגם לר"ש הוי שחיטה ראויה.

עוד בדיני איסור אותו ואת בנו

שנים שקנו פרה ובנה, לענין דיני ממונות מי שקנה ראשון קודם לשחוט אם בא לבית דין שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך, הראשון קודם, שעל מנת כן לקח, דאם בעה"ב לא היה מוכר לשני הוא קודם לבעה"ב, ואם קדם השני ושחט, הרי זה זריז מפני שע"ז נמנע מאיסור, ונשכר במה שהוא יכול לאכול את הבשר.

אע"ג דכתיב "אותו ואת בנו", מ"מ אסור **לשחוט את הבן ואח"כ את האם**, דכתיב "לא תשחטו" בלשון רבים, ואין לומר דקאי אשוחט אם ושני בניה פשיטא שחייב על כל אחת, ואי בפרה ובתה ובת בתה נמי פשיטא, דתרווייהו אותו ואת בנו נינהו, ולא כתיב "לא תשחוט", ואף דאיצטריך קרא לומר **ששניים ששחטו** אחד אותו ואחד את בנו חייבים, א"כ לכתוב קרא לא ישַחטו שמשמע שהיא ובנה לא ישחטו לא ע"י אחד ולא ע"י שנים, ומדכתיב "לא תשחטו" דמשמע ששניהם עוברים איסור, שמע מינה תנתי.

מתי לוקה ארבעים ומתי לוקה שמונים-

השוחט פרה ואח"כ שני בניה, לוקה שמונים, דיש כאן שני אותו ואת בנו, אבל השוחט שני בניה ואח"כ אותה, לוקה ארבעים דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת, ולסומכוס לוקה שמונים.

השוחט פרה ואח"כ שחט את אמה ואח"כ שחט את בתה לוקה שמונים.

השוחט פרה ואח"כ את בתה ואח"כ את בת בתה לוקה שמונים, אבל אם שחט אותה ואח"כ את בת בתה שעדיין אין כאן איסור, ואח"כ שחט את בתה שיש בזה שני איסורים, אחד מצד אמה ואחד מצד בתה, לוקה ארבעים מפני שעבר על לאו אחד ויש כאן התראה אחת ומעשה אחד, ולסומכוס לוקה שמונים.

הגמ' מסתפקת אם שיטת סומכוס שגם מי **שאכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד** שלא נודע לו בינתיים שחטא, בשוגג חייב ב' חטאות, וה"ה שבהתראה אחת ובלאו אחד לוקה שתי מלקיות, או שרק כאן חייב שתיים משום שהגופים מחולקים -שע"י שתי פרות באין לו שתי המלקיות. ורב יוסף רוצה לפשוט כמו הצד הראשון, והגמ' דוחה את ראיותיו.

הזורע כלאים ב' פעמים
אם זה היה בזה אחר זה ובב' התראות חייב שתיים, (כמו שנזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת, ואם התרו בו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת), ואם זה היה בבת אחת ובהתראה אחת, לרבנן לוקה אחת (בהתראה אחת אפילו בזה אחר זה. תוד"ה אלא). ואינו לוקה בכלאים משום "לא תסיג גבול רעך" דמוקי בשבת אכלאים, משום דהוי לאו שבכללות, ועוד דבהסגת גבול ניתן להשבון. תוד"ה הזורע), ולסומכוס זה תלוי בספק הנ"ל. ומהא דאיתא בברייתא שהזורע כלאים כלאים לוקה, אין ראיה שלסומכוס לוקה שתיים, די"ל שזה לרבנן, וקמ"ל שאם זרע חיטה וחרצן וכן שעורה וחרצן לוקה שתיים, ולאפוקי מרבי יאשיה שסובר שאין חיוב אלא בזורע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, משום דכתיב "לא תזרע כרמך כלאים" – בעינן ב' מיני זרעים, וחרצן אינו מין זרע, אמנם משום כלאי זרעים חייב גם בב' מינים. תוד"ה ולאפוקי.

האוכל ב' גידים מב' ירכותיה של הבהמה, לת"ק שניהם אסורים, ואם אכלם בב' התראות לוקה שתיים, (ולסומכוס הדבר תלוי בספק הנ"ל), ולרבי יהודה שסובר שרק גיד אחד אסור באיסור גיד הנשה, וקאמר שהדעת מכרעת שהוא של ימין, והגמרא מסתפקת אם פשיטא ליה שזה של ימין וכוונתו לדעת תורה, או דמספקא ליה וכוונתו לדעת נוטה, ואם מספקא ליה אינו לוקה כלל, דס"ל שהתראת ספק לא שמה התראה, (ונ"מ באחד שנולד מאשה שנישאת בתוך ג' חודשים לגירושיה ויש ספק אם הבן הוא מהראשון או מהשני, והכה **או מקלל את שניהם**, שאם עשה זאת בבת אחת חייב דהתראת ודאי היא, אבל בזה אחר זה פטור משום דהוי התראת ספק, ולרבנן חייב דס"ל התראת ספק שמה התראה), אמנם יש תנא שסובר בשם רבי יהודה שהתראת ספק שמה התראה (וס"ל שאין לוקין על "ולא תותירו ממנו עד בוקר", משום שניתקו הכתוב לעשה דכתיב "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו" ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ולא משום דהוי התראת ספק. ולרבי יעקב אין לוקים בנותר משום שזה לאו שאין בו מעשה שישב לו ולא אכל), ולדבריו לוקה אחת אף בזה אחר זה.

פ"ג. עוד מצינו בברייתא שהאוכל ב' גידים מב' ירכות של ב' בהמות, והיינו הירכיים הימניות, ומהא פשטינן דפשיטא ליה לרבי יהודה ששל ימין נאסר, לת"ק לוקה שמונים, ולרבי יהודה לוקה ארבעים. הגמ' אומרת שאין מכאן ראיה שסומכוס סובר שאפי' בבת אחת לוקה שמונים, די"ל דאיירי בזה אחר זה, ומ"מ לרבי יהודה לוקה ארבעים משום דאיירי שאין בו כזית ורק באחד מהם יש כזית, שלת"ק חייב משום דהוי בריה ובריה אינה צריכה שיעור, ולרבי יהודה פטור דלא חשיב בריה אלא כחתיכה מהבהמה.

בד' פרקים בשנה צריך המוכר להודיע ללוקח שמכר את אמה או את בתה, והיינו בזמן שדרך לעשות סעודות וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד, בערב יו"ט האחרון של סוכות שהיו מרבים בשמחה מפני שהוא רגל לעצמו וחביב עליהם, (ובערב סוכות טרודים בסוכה ולולב ואין פנאי להרבות בשחיטה כ"כ. תוד"ה וכדבריו), ובערב יו"ט ראשון של פסח, ובערב עצרת, ובערב ראש השנה. ולרבי יוסי הגלילי בגליל צריך להודיע גם בערב יום הכיפורים, (ולרבנן אין אוכלים אז בהמות אלא רק בשר עוף ודגים. תוס' שם). ורבי יהודה אמר שרק אם מכר את הראשון באותו יום צריך להודיע, אבל אם לא מכרם באותו יום א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחט ראשון, אא"כ מכר את שניהם לחתן ולכלה, (והתנא נקט שמכר את האם לחתן ואת הבת לכלה, כדי לאשמועין אגב אורחיה שדרך לטרוח עבור החתן ולעשות לו סעודה יותר מעבור הכלה).

ובד' פרקים אלו אם הטבח קיבל דינר מהלוקח כדי לתת לו בשר בשווי דינר, חייב לשחוט אפי' שור ששוה אלף דינרים, וממילא אם השור מת הלוקח מפסיד את הדינר, משא"כ בשאר ימות השנה דבעינן משיכה וכל זמן שלא משך יכול הטבח לחזור בו, ואינו חייב לשחוט, וממילא אם השור מת אין הלוקח מפסיד. וכל זה כשהמוכר זיכה ללוקח ע"י אחר, ורק בימים אלו הוי זכות דהא לא סגי ליה בלא בשר, וזכין לאדם שלא בפניו דאנן סהדי דניחא ליה, ובשאר הימים חוב הוא לו להוציא הוצאות, ואין חבין לאדם שלא בפניו דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל

כשמשך מפסיד הלוקח גם אם הבהמה מתה בשאר ימות השנה. ולרבי יוחנן אף אם לא משך ולא זיכה יכול לחייב את הטבח לשחוט, דמדאורייתא מעות קונות שאחרי שנתן מעות למוכר אין אחד מהם יכול לחזור בו, דכתיב "ונתן הכסף וקם לו", ולא תיקנו משיכה אלא כדי שאם תהיה בבית המוכר יטרח המוכר להציל ולא יאמר לו נשרפו חייך בעליה, אבל סתם מושך לוקח את הפירות לביתו, ובד' פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה.

יום אחד דכתיב באותו ואת בנו, היום הולך אחר הלילה, שאם שחט בלילה אסור בלילה וביום שלאחרי, ואם שחט ביום מותר בלילה, דאין הלילה הולך אחר היום, דילפינן מ"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" דכתיב במעשה בראשית, אף שבקדשים הלילה הולך אחר היום דכתיב "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" ומבואר שהלילה שלאחרי נקרא יום קרבנו עד בוקר. ורבי לומד מ"יום אחד", שיש יום מיוחד - ימים מיוחדים שהמוכר בו צריך להודיע דקרי ביה "לא תשחיתו" – לא תגרום לה להשחט בימים הללו, אי נמי מדכתיב "יום אחד" דמשמע יום מיוחד, ולמה הוא מיוחד אם להטעין כרוז, והיינו בד' פרקים וכן"ל.

כסוי הדם

מצות כסוי הדם

כתיב "ואיש איש וכו' אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר", והיינו שהשוחט חיה או עוף (לאפוקי בהמה) חייב לכסות את דמו בעפר, ובפרק זה יבוארו פרטי דיני מצוה זו, כיצד מקיימים

מצוה זו, האם מצות כסוי הדם נוהגת בקדשים, מה הדין בשחיטה שאינה ראויה, אלו דברים ראויים לכיסוי, ועוד מדיני מצוה זו.

פ"ג: כסוי הדם נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחיה ובעוף (למעוטי בהמה, דלא נימא שהיא בכלל חיה. תוד"ה כסוי), במזומן ובשאינו מזומן וקמ"ל דאין זה כשילוח הקן שאינו נוהג אלא באינו מזומן, ומזומן היינו עוף הגדל בבית. רש"י. והתוס' (ד"ה במזומן) הקשו א"כ אמאי לא תני הכי בואותו ואת בנו ובגיד הנשה וכו', ולכן ביארו דקמ"ל ש"כי יצוד" אין הכונה דווקא לאינו מזומן.

כסוי הדם הוא בין מלמטה בעפר תיחוח ולא בקרקע קשה, בין מלמעלה, דכתיב "וכסהו בעפר" ולא כתיב וכסהו עפר. עפר שלמה מועיל גם אם היה כבר עפר (אמנם ברש"י כתב שצריך שיזמינו בפנה), אבל למעלה צריך שהוא יתן עפר. תוד"ה צריך.

למה אין מצות כסוי הדם בקדשים

מבואר במתני' שמצות כסוי הדם לא נוהגת בקדשים, ולכאורה כיון שחיה אינה קריבה, הדבר שייך רק בחטאת ועולת העוף, והגמרא שואלת מה הטעם לדין זה, והרי במציאות ניתן לקיים מצות כסוי הדם בעזרה, ומבארת דמייירי בקדשי בדק הבית וכו"ש, או דמייירי בקדשי מזבח ויש ילפותא מיוחדת לפוטרים, וכדלהלן.

כסוי הדם נוהג בחולין, אבל לא בקדשים - חטאת העוף ועולת העוף. מתנני'. והגמרא שואלת למה אינו נוהג בקדשים והיינו בקדשי מזבח, ואף שהנוחר והמעקר פטור לכסות, היינו משום דאסור באכילה, אבל מליקת קדשים שמתירה באכילה אינו סיבה לפטור, דבכסוי הדם כתיב שפיכה ולא שחיטה. תוד"ה במוקדשין.

אין לומר שהטעם שכסוי הדם לא נוהג בקדשים משום שצריך לכסות גם מלמטה וכן"ל, ואם יבטל

את העפר על המזבח הוא מוסיף על הבנין, וכתיב "הלא בכתב מיד ד' עלי השכיל" שאורך ורוחב וגובה הבנין נמסר לדוד על פי נביאים, (ומה שהוסיפו על המזבח כשעלו מן הגולה, דרשו כן מקרא דמה בית שישים אף מזבח שישים. ור"ת פירש משום דבעי ריבוע, וקשה שהרי יכולים מסביב למזבח עד שיהא מרובע. תוד"ה קא), ואם לא יבטלו הוי חציצה בין הדם למזבח ונמצא שלא נמצה דמו בקיר המזבח, וממילא כיון שא"א לכסות מלמטה אינו מכסה גם מלמעלה, שאף שהשוחט בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות אע"פ שלא שם עפר למטה, (ואם שחט חיה ואח"כ בהמה פטור מפני שדם בהמה למעלה ומה יסכה. והקשו התוס' (ד"ה שחט) למה שלא נצריך לגרור מלמעלה, וכשבהמה למטה נצריך לגרור מלמטה, כמו בדם שעל הסכין), שאני התם שהוא ראוי לכסוי גם מלמטה, וכדאמר רבי זירא שכל הראוי לבלילה (-) מנחה של שישים עשרון בכלי אחד) אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לבלילה (-שישים ואחד עשרונים בכלי אחד) בילה מעכבת בו, דהתורה אמרה להביא מנחה שראויה להבלל, (ואף דשנה הכתוב כמה פעמים בלילה, שמא יש שום דרשה דאינו לעיכובא, או דכולהו צריכי, ומה שצריך ראוי לבלילה זה סברא שלכך הזכיר הכתוב בילה, וכן גבי כסוי הדם וקריאת יבמה בחליצה וקריאה של ביכורים ושמיעת הבעל והפרת הבעל וטבילה בבית הסתרים. (תוד"ה אין). וראייתו של רבי זירא היא ממה שמביא ס"א עשרונים בב' כלים, ואין לומר שזה בשביל לקיים מצות בילה, דכיון דאמר מנחה כוונתו לקרבן גדול והוי כאילו אמר שביא בכלי אחד, ואם לא בלל כשר היה לו להביא בכלי אחד. תוד"ה דאמר), וה"ה הכא היה ראוי לתת עפר על דם הבהמה לפני ששחט את החיה, ולכן כשר, אבל במוקדשין שאינו יכול לתת עפר למטה, זה מעכב, דאכתי מדוע לא יגרור את הדם מהמזבח לאחר הזאה ויתננו למטה ויכנסנו, כמו שבדם הניתז למרחוק חוץ לגומא ששוחט בה ושעל הסכין גוררו ומכסה אותו. ועיין לקמן בביאור ג' בישוב קושיא זו.

מבצע סיכומי סוגיות

מערכת 'תמצית' יוצאת בתוכנית חדשה של כתיבת ושלחת סיכומים ע"י כלל הלומדים ושליחתם למערכת.

מתווה מיוחד המועיל מאד לבהירות וזכרון. שיעורי הסברה ופרטים 02-3131-465 שלוחה 7.

הגרשמים (ב'צדרים פלוס' קופת תמצית) לשליחת הסיכומים, זכאים לשמיעה טלפונית של הקורס המלא 'אומנות הסיכום' - כדרך להתענג בידיעת התורה, במחיר מוזל 120 ₪ במקום 500 ₪, ולבחורים 60 ₪ במקום 300 ₪.

הגרלות מיוחדות לכותבי הסיכומים.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי משנה ברורה / הפץ חיים / אהבת חסד ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בנדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 50 זוכים בזכות קניה 100 ₪ ביפה גוף.

מבצע - קורס ללמוד להנות ולזכור 13 שיעורים לשמיעה טלפונית 500 ₪ בלבד ההרשמה בנדרים פלוס קופת תמצית, שיעור ראשון חינם בקו 02-3131-465 שלוחה 4

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ועמוד היומי

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

קו עדכונים ושיעורים - 02-3131-465